

Kvarteret Veiberg -från sluten innergård till öppen mötesplats

Examensarbete av Lisa Therell
vid Institutionen för stad och land, avdelningen för
landskapsarkitektur, Ultuna, SLU

Kvarteret Veiberg - från sluten innergård till öppen mötesplats

*the neighbourhood of Veiberg-
from closed courtyard to open meeting place*

Ett examensarbete i landskapsarkitektur utfört av Lisa Therell.
Arbetet motsvarar 20 poäng på D-nivå och är utfört under vårterminen 2006 vid institutionen för stad och land, avdelningen för landskapsarkitektur, Sveriges lantbruksuniversitet, Ultuna.

Handledare för arbetet har varit Sofia Sandqvist, Landskapsarkitekt,
Universitetsadjunkt vid institutonen för stad och land, avdelningen för landskapsarkitektur, SLU, Ultuna.

Intern examinerator har varit Thorbjörn Andersson, Landskapsarkitekt,
Professor SLU, SWECO FFNS Arkitekter AB.

Extern examinerator har varit Patrick Verhoeven, Urban Designer,
Bureau Alle Hosper Sweden, landscape architecture and urban design.

Innehållsförteckning

Förord	7
Sammanfattning	7
Abstract.....	7
Inledning	9
Bakgrund.....	11
Syfte.....	11
Mål	11
Metod.....	11
Avgränsning	11
Presentation av Jessheim och kvarteret Veiberg	13
Jessheim.....	15
Jessheims historia.....	16
Sammanfattning av översiktsplanen.....	17
Kvarteret Veiberg.....	19
Kvarteret Veibergs historia.....	21
Inventering och Analys	23
Kvarteret i staden.....	25
SWOTanalys	26
Kvartersuppbyggnad	27
Rum.....	28
Gångstråk.....	29
Parkering	30
Material.....	31
Gestaltning	33
Koncept: Kulturkvarteret.....	35
Illustrationsplan 1:400	36
Snitt	37
Kulturparken	38
Fruktlunden	40
Hjulet	42
Gatumiljö - exemplet Veiberggata.....	44
Principskiss, materialmöten	45
Reflektion	47
Källförteckning.....	51
Bilagor.....	55

Förord

Det är intressant att se hur en stad växer och blir större, utvecklas och blomstrar. Hur de gamla och de nya delarna bildar en helhet och växer tillsammans.

Identitet är viktigt för en stad och för människorna som bor i staden. Identiteten byggs upp under historiens gång och utvecklas med staden, byggs in i stadens mönster och strukturer. Det är intressant att se på möten mellan gamla och nya delar i staden, möten som samspelar eller kontrasterar och gör staden intressant att vistas i och färdas genom.

Men vad händer när det går fort, när tiden har stått stilla många år och tillväxten plötsligt sätter fart? Vad händer med de gamla stadsdelarna då nya delar planeras och byggs? Hur ska man få de gamla delarna att samspela med de nya och få den gamla strukturen att möta en modern stad? Vad händer med historien på platsen, som hotar att försvinna bland köpcentra och höga lägenhetskomples? Vad händer med det lilla kvarteret i den växande staden?

En av anledningarna till att jag gjorde det här arbetet var att just studera hur ett gammalt kvarter i en växande stad kan vara en resurs för både invånare, markägare och besökare. Hur stadens nya mönster och olika funktioner kan användas till fördel för kvarteret, hur historien kan lyftas fram på platsen och hur det kan bli en intressant och resursstark del av centrum.

Jag vill passa på att tacka min handledare, Sofia Sandqvist, som har hjälpt mig genom examensarbetet under många goda möten med tips och råd. Jag vill tacka alla dem som har gett av sin tid och delat med sig av sin kunskap för att arbetet skulle bli rikt och fylligt. Jag vill även tacka alla de andra som ställt upp för mig under den här perioden, som inte varit direkt knutna till examensarbetet men som underlättat och stöttat mig på vägen med god mat, glada tillrop och sköna skogspromenader.

Sammanfattning

Examensarbetet är ett gestaltningsprogram för kvarteret Veiberg, ett centrumnära kvarter i staden Jessheim i Norge. Jag har använt mig av en metod där man först ser översiktligt på hela samhället för att sedan fördjupa mig i det specifika kvarteret. Metoden ska ge en enhetlig bild av situationen och gestaltningen ska bli mer anpassad till omgivningen och stadens framtidsvisioner.

Arbetet belyser stadens historia samt kommunens mål och riktlinjer för det växande samhället. Det undersöker också stadens struktur och kvarterets funktion i staden. Arbetet belyser även kvarterets historia och vilka värden som finns i kvarteret idag samt analyser av kvartersstrukturen. Efter många undersökningar och analyser av problem och lösningar framställs ett gestaltningsförslag för kvarteret som visar hur det kan utvecklas och bli en stark resurs i centrum och för staden som helhet.

I gestaltningsförslaget föreslås ett enhetligt koncept för hela kvarteret. Förslaget innebär att hela kvarteret profilerar sig inom kultur och historia. Profilen ska avspeglas både i utformningen av kvarterets utemiljö samt aktiviteterna i byggnaderna. Den nya profilen är en utveckling av det som redan finns i området, men som inte framkommer så tydligt i dagens läge.

Kvarteret har delats in i hårdgjorda ytor och grönytor. Tre områden i kvarteret har lyfts fram: "Kulturparken", "Fruktlunden" och "Hjulet". De olika delarna har olika funktioner och olika karaktär.

"Kulturparken" är den största delen i kvarteret och ligger omgärdad av husen. Det är en flexibel park där utställningar, aktiviteter och kulturevenemang avlöser varandra. Byggnaderna samspelar i utemiljön med en utställningslokal och uteserveringar.

"Fruktlunden" är en mindre och intimare del av kvarteret. Fruktträden ger vacker blomning på våren och goda frukter på hösten. Här kan man koppla av från stadens brus på en filt i gräset. Cykelparkeringar längs en husvägg är praktiska inlägg i den idylliska lunden.

Hjulet angränsar till fruktlunden och är en cirkulations- och mötesplats som genom markmönster i form av ett hjul speglar historien i området. En bänk av bågformade granitblock ramar in markmönstret och ger en skön sittplats under några körsbärsträd.

Arbetet är tänkt att vara inspirationskälla för kommunen och fastighetsägare så att de kan utveckla stadsmiljön i Jessheim och kvarteret Veiberg.

Abstract: the neighbourhood of Veiberg- from closed courtyard to open meeting place
Graduate project in Landscape Architecture by Lisa Therell, Swedish University of Agricultural Sciences Department of Urban and Rural Development, Ultuna.

The object of the thesis is to propose a new design for the neighbourhood of Veiberg that is situated in the small Norwegian town Jessheim. My approach was to first make an analysis of the whole community and the structure of the town, and then gradually focus on the actual neighbourhood to continue the research there. On the basis of my research the block will be redesigned. The research will lead to a well-planned design of the neighbourhood, which will adapt it to its surroundings in a sustainable and constructive way.

The design proposal aspires to be a holistic approach for the whole neighbourhood and its surroundings. The project also examines the structure of the town and the function of the neighbourhood in the town today as well as investigation of the history, the structure and the qualities in the area. On the basis of the investigation a new design of the neighbourhood is created.

The design is profiled within history and culture. There are three special areas of the block, which are highlighted. "The Culture Park", "The Orchard" and "The Wheel". These areas have different functions and diverse characters.

"The Culture Park" is the biggest area in the neighbourhood and is situated in between the houses. It is a flexible park where exhibitions, activities and cultural events can be held. The buildings, as part of the park, support multiple functions, such as exhibition places an outdoor restaurant and cafeteria.

"The Orchard" is a smaller and more intimate part of the neighbourhood. The inhabitants can enjoy the flowering fruit trees in the spring and the fresh fruit in the autumn. This is the place for relaxing on the lawn, a hide out from hectic city life. There is a bicycle rack along a wall, which gives the idyllic grove a more practical use as well.

"The Wheel" is situated next to "The Orchard". A granite bench in shape of a half circle demarcates the two areas. The bench curves around stones in the ground that have been placed to create the pattern of a wheel. The wheel represents a part of the history of the area. On this spot, the carriage wheel workshop of the village was located.

The intention of the project is to be an inspiration for the municipality and for the owners of the buildings to develop the environment in the town centre and in this neighbourhood of Veiberg.

Inledning

Bakgrund
Syfte
Mål
Metod
Avgränsning

Bakgrund

Kvarteret Veiberg ligger mitt i Jessheim centrum och består av åtta trähus på fyra tomter. I kvarteret finns några av de äldsta byggnaderna i staden och det är här som Jessheims historia som tätort börjar. Här låg lanthandeln och smedjan, några bostäder och ett litet lantbruk. Många av byggnaderna i kvarteret har idag en form av kulturminnesmärkning och är mycket betydelsefulla för Jessheims identitet.

Idag innehåller alla byggnaderna utåtriktad näringsverksamhet, restaurang, skoaffär, mäklarfirma, blomsterhandel, guldsmed, advokatfirma m m. Trots byggnadernas utåtriktade verksamhet känns kvarteret inte inbjudande. Vid planering och utveckling av kvarteret har markägarna främst sett till sin tomt och inte till helheten. Det är svårt att skilja privata från offentliga ytor. Detta har gjort att kvarteret känns osammanhängande och att stora områden är dåligt eller helt outnyttjade.

Syfte

Syftet med examensarbetet har varit att testa en gestaltungs-metod som blandar planerarens och gestaltarens perspektiv. Genom metoden har jag hoppas kunna anpassa utformningen av kvarteret Veiberg både till platsen och till omgivande struktur på ett välplanerat och ändamålsenligt sätt.

Mål

Målet med examensarbetet har varit att presentera ett gestaltungsprogram för utemiljön i kvarteret Veiberg. Jag har genom god gestaltning gjett kvarteret en samlad identitet och struktur, knutit samman nutid och dåtid, lyft fram kulturhistorien i kvarteret och skapat samspel mellan kulturmiljön och näringsverksamheten. Jag har utökat och laggt till offentliga och halvoffentliga delar för att göra kvarteret öppet och välkomnande för allmänheten.

Målgrupp för arbetet har framförallt varit Ullensaker kommune men även markägare i kvarteret. Tanken med arbetet har varit att ge inspiration till Ullensaker kommune och markägarna så de kan utveckla stadsmiljön i Jessheim och kvarteret Veiberg.

Metod

Grundläggande arbete: inventering, analys, litteraturstudier och studieresa

Först har jag gjort mig en helhetsbild av Jessheims historia, stadsstruktur, målpunkter i staden och framtidsplaner. Därefter har jag fördjupat mig i kvarteret Veibergs historia, kulturella värden, kvartersstruktur samt verksamheter i området. Jag har hämtat information från kommunen, markägare och genom litteraturstudier.

Vidare har jag genomfört en studieresa till Barcelona där jag studerat stadsutveckling, parkanläggningar och utformning av den offentliga utemiljön. Jag har även hämtat inspiration från Enköping kommuns arbete med införandet av fickparker i stadsmiljön.

Med inventeringen som underlag har jag gjort strukturella och spatiala analyser av kvarteret och dess omgivning, SWOT-analys. Jag har undersökt nya möjligheter för strukturen och kvarterets utformning samt alternativa näringsverksamheter som skulle passa in i mitt koncept om kultur och näring i samspel.

Gestaltungsarbete: skisser, planarbete, snitt, perspektiv och modell

Med utgångspunkt i inventeringarna och analyserna har jag utarbetat ett gestaltungs-förslag för området. Genom konsekvent användning av bestämda material, hänsyn till platsens historiska värden samt en modern utformning har jag avsett att skapa en enhetlig känsla i kvarteret. Jag har tillvaratagit historiskt viktig vegetation och skapat en utemiljö för att uppfylla de krav jag satt som mål: kombinera nutid och dåtid, lyfta fram kulturhistoria och se samspel mellan kulturmiljö och näringsverksamhet. Jag har presenterat gestaltningen i form av planarbeten, skisser, perspektiv och modellarbete. Modellen presenteras med bilder i det skriftliga materialet.

Reflektion

Jag har reflekterat över metoden som jag använt mig av och vad som har legat bakom de val och ställningstaganden jag gjort under arbetet. Vidare har jag reflekterat över varifrån idéerna kommit och hur jag har hanterat och identifierat problemen i området. Jag har även reflekterat över den roll jag skapat för mig själv i förhållande till de andra aktörerna som berörs av mitt arbete.

Avgränsning

Tidsmässigt har arbetet avgränsats av SLU:s tidsanvisningar för ett examensarbete i landskapsarkitektur. Jag har disponerat 20 veckor för mitt examensarbete.

Geografiskt har avgränsningen för gestaltningen varit kvarterets yttre gränser: Veiberggata, Trondheimsveien och Storgata.

Tematiskt har arbetet avgränsats till att presentera ett gestaltungsprogram för Veibergkvarteret.

Inledning

Kvarteret Veiberg - från sluten innergård till öppen mötesplats
examensarbete av Lisa Therell

Presentation av Jessheim och kvarteret Veiberg

Jessheim

Jessheims historia

Utdrag ur översiktsplanen "Byplan Jessheim"

Sammanfattning av översiktsplanen

Kvarteret Veiberg

Kvarteret Veibergs historia

Jessheim

Kort om Jessheim

Jessheim ligger 45 km norr om Oslo och är den största tätorten i Ullensaker kommune.

Oslo Lufthavn, Norges huvudflygplats, ligger 10 km från Jessheim centrum och etablerades där 1998.

Jessheim räknas som regioncentrum i distriktet "Øvre Romerike". Distriktet inkluderar sex andra kommuner.

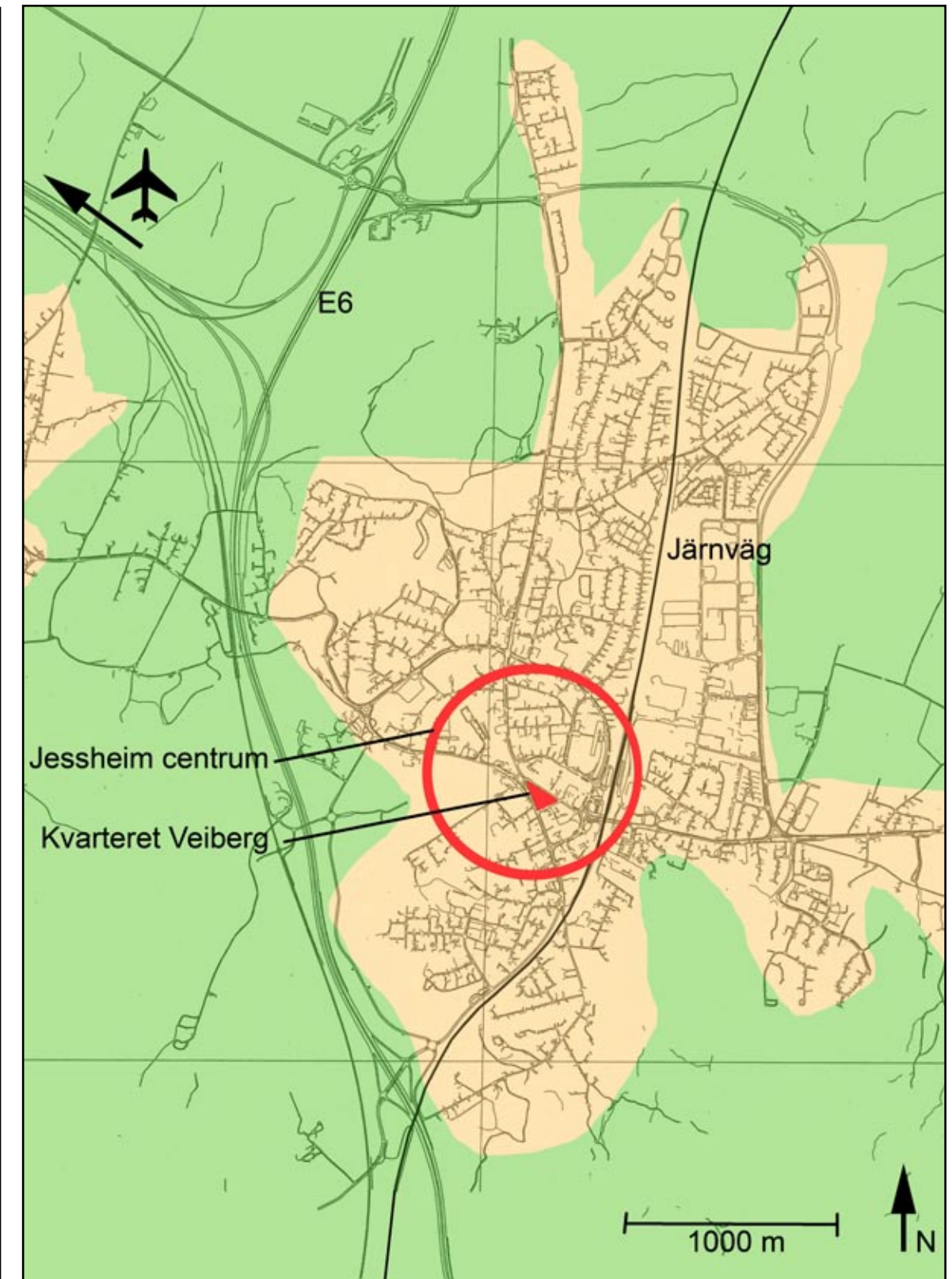
Antal invånare i Jessheim idag: ca 10 000 personer /hela Ullensaker kommune ca 25 000 personer.

Befolkningstillväxt: 3,2 %. Jessheims befolkning beräknas vara fördubblad år 2025.

Ullensaker kommune har arbetat fram en översiktsplan, "Byplan Jessheim", för att säkra en hållbar utveckling av tätorten.

2005 utsågs Ullensaker kommune till pilotkommun i Universell design av Miljøverndepartementet. Detta innebär att kommunen ska föregå med goda exempel vid utvecklingen av tätorter och säkra en god tillgänglighet i offentliga miljöer.

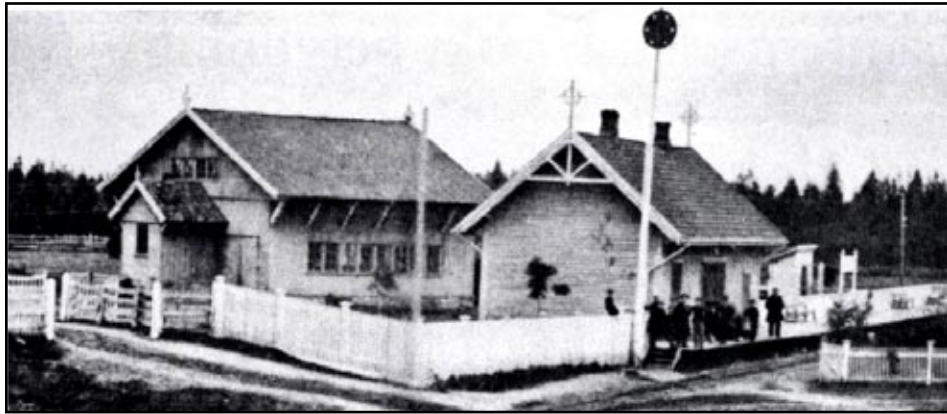
Jessheim utsågs till cykelstad 2005 och får statliga bidrag för att utveckla gång- och cykelnätet.

Jessheims historia

I mitten av 1830-talet bildades Ullensaker kommune. Jessheim kallades på den tiden Trøgstad, och var en liten glesbygd där man drev skogs- och jordbruk. Här korsades vägen mellan Oslo-Trondheim i nord-sydlig riktning och Bergen-Kongsvinger i öst-västlig riktning. Norska militären har sedan länge varit etablerade i området.

Det unga kommunstyret hade ingen fast plats för sina möten, och det skulle dröja 40 år innan kommunen fick sin första egna lokal. Till dess träffades de på olika gårdar och gästgiverier. Trøgstad var en av de vanligaste träffpunkterna under många år.

1. Trøgstad station före branden i 1904

I början av 1850-talet bestämde sig staten för att bygga en järnväg för att underlätta transporten av timmer till Oslo. Sträckningen skulle gå från sjön Mjøsas sydligaste punkt i Eidsvoll till Oslos hamnområde. Det byggdes även ett antal stationer på vägen mellan huvudstationerna för att lasta timmer och transportera gods. 1851 startades bygget av Trøgstad station och 1854 stod den färdig till invigningen av järnvägen samma år. Den här händelsen var på många sätt starten för ett nytt liv i bygden. Stationen kallades Trøgstad fram till 1897 då den bytte namn till Jessum – senare Jesseim och slutligen Jessheim.

1875 köpte kommunen sin första egna lokal för att hålla möten i, ett hus intill stationsbyggnaden. 1891 byggdes ett sågverk vid stationen, Ullensaker Dampsag og Høvleri, som förädlade en del av timret innan det skickades vidare med godståget. Trots att både stationen, kommunhuset och sågen låg på östra sidan av järnvägen, utvecklades samhället framförallt på västra sidan – det var där de flesta gästgiverier, fabriker och bostäder låg. 1901 beslutade kommunstyret att det skulle byggas ett nytt kommunhus, som var större och mer ändamålsenligt för den växande kommunen. Den nya byggnaden,

Herredshuset, placerades då på västra sidan av järnvägsspåren. Den gamla järnvägsstationen brann ned 1904 och då denna skulle byggas upp igen bestämdes det att den nya stationen skulle stå på den västra sidan spåren. 1907 var den nya stationen på plats och i och med det hade centrumkärnan blivit flyttad från östra till den västra sidan av järnvägen.

Militären hade länge varit etablerad i Gardermoen. Samtidigt som kommuner och järnvägar utvecklades stärktes även den Norska militära närvaron. 1930 byggdes Norges första flygplats i Gardermoen. Den militära aktiviteten i området bidrog till att Jessheim växte och blev ett större samhälle.

1966 hade kommunen än en gång behov av större lokaler och dagens rådhus byggdes. Jessheim var fortfarande en liten bygd, men hade ett flertal butiker och ett litet köpcenter. 1998 bodde det ca 8000 personer i Jessheim. Detta år öppnades

även den mycket omdiskuterade flygplatsen, Oslo Lufthavn, i Gardermoen – på samma ställe som den gamla militära flygplatsen en gång stod. Med flygplatsen kom arbetsplatser och inflyttningen till Jessheim tog fart. Tåg- och bussförbindelser mellan Oslo och Jessheim utvidgades och med pengar från flygplatsprojektet kunde man utvidga rådhuset till ett kulturhus, med biograf, bibliotek och café.

Åren efter det att den nya flygplatsen öppnat visade sig inflyttningen till Jessheim vara så kraftig att Ullensaker kommune bestämde sig för att arbeta fram en långsiktig strategi, en översiktsplan, för att säkra en hållbar utveckling av tätorten. Projektet med "Byplan Jessheim" startades januari 2005 och avslutades februari 2006. Med den kraftiga befolkningsökningen beräknas befolkningstalet att stiga från dagens 10 000 personer till 20 000 personer på 20 år, och att Jessheims status ändras från "tätort" till "stad".

2. Trots att järnvägsstationen och kommunhuset låg på västra sidan av järnvägsspåren utvecklades ett centrum på östra sidan

Presentation av Jessheim och kvarteret Veiberg
Kvarteret Veiberg - från slutet innergård till öppen mötesplats
examensarbete av Lisa Therell

Sammanfattning av översiktsplanen.

“Byplan Jessheim” är den första detaljerade översiktsplanen i Ullensaker kommune som har gjorts över ett så stort område. Sammanfattningen från översiktsplanen, som presenteras här, är relevant för gestaltningen i kvarteret Veiberg eftersom kvarteret ligger inom det område som översiktsplanen täcker.

Sammanfattningsvis är riktlinjerna som ges i översiktsplanen följande:

Generellt

Ullensaker kommune vill att Jessheim ska ha en hållbar utveckling, som tillfredställer dagens behov utan att förstöra för kommande generationer. Detta innebär bland annat att:

- Invånarnas användning av bilar som transportmedel i centrum ska reduceras.
- Invånare ska uppmuntras att använda sig mer av cykel och kollektivtrafik.
- Kommunen ska använda förnyelsebar energi i större grad än idag.
- Kommunen ska verka för en bättre folkhälsa.

Grönstruktur

- Jessheim ska ha attraktiva stadsrum och mötesplatser, det ska vara möjligt att förflytta sig genom stadens torg, platser och gröna rum. De skall vara sammanlänkande och en del i stadens grönstruktur.
- Den framtida gröna strukturen ska täcka många behov och vara en av anledningarna till att man besöker Jessheim.
- För att uppnå den önskade gröna utemiljön i staden måste stadens privata och kommunala aktörer arbeta tillsammans.

Kultur och hälsa i staden

- Gamla byggnader och historiskt viktig vegetation ska bevaras.
- Staden ska ge möjlighet till mötesplatser och konstuttryck.
- Det är viktigt med en estetisk utformning och konstnärliga inslag i stadsrum, på gator, platser och i parker.
- Det är även viktigt att skapa en levande stad, där både professionella konstnärer och amatörer kan verka.

3. Bilden visar bebyggelse och vegetation i Jessheim centrum som anses ha historiska värden och som ska bevaras. Det finns ingen svensk översättning som stämmer juridiskt korrekt, men den norska benämningen “Fredet bygning” kan jämföras med den svenska kulturminneslagens “Byggnadsminne”. En norsk byggnad som är “Regulert til bevaring” kan jämföras med den svenska plan- och byggnadslagens paragraf om skyddsbestämmelser “Byggnaden ska skyddas”. Vegetation som är “Regulert til bevaring” ska också skyddas.

Tillgänglighet

- Det ska finnas ett översiktligt, trafiksäkert och lättförståeligt gångvägnät med korta avstånd mellan parkering, uppehållsarealer och viktiga målpunkter i staden
- Universell design¹⁾ ska införas i den offentliga miljön och utgöra en del av den estetiska kvaliteten i såväl utemiljö som byggnader.

Parkering

- Bilen ska inte dominera stadsrummet. Parkeringsplatser ska placeras så att det finns goda parkeringsmöjligheter när man kommer in mot Jessheim, så att biltrafiken i centrum reduceras så mycket som möjligt.
- Parkering i centrum ska främst ske i parkeringshus/källare samt gatuparkering på anvisade platser.
- Cykelparkering ska sättas in på egna tomter, eller på gemensam plats för flera tomter.

¹⁾ Universell design är ett begrepp som ursprungligen kommer från USA. Det innebär att alla produkter, omgivningar och tjänster skall utformas på ett sätt som gör att de är tillgängliga och användbara för alla människor oavsett kön, ålder eller funktionsförmåga så långt detta är möjligt.

Det finns sju grundläggande principer:

- Lika möjligheter till användning
- Flexibel utformning
- Enkel och intuitiv i användning
- Lättförståelig information
- Tolerans för fel
- Låga krav på fysisk ansträngning
- Storlek och plats anpassat till tillgänglighet och användning

(Översatt till Svenska av författaren från “Veileder Universell utforming i offentlige anskaffelser ,Sosial- og helsedirektoratet, Deltasenteret, Oslo 2006”)

Kvarteret Veiberg

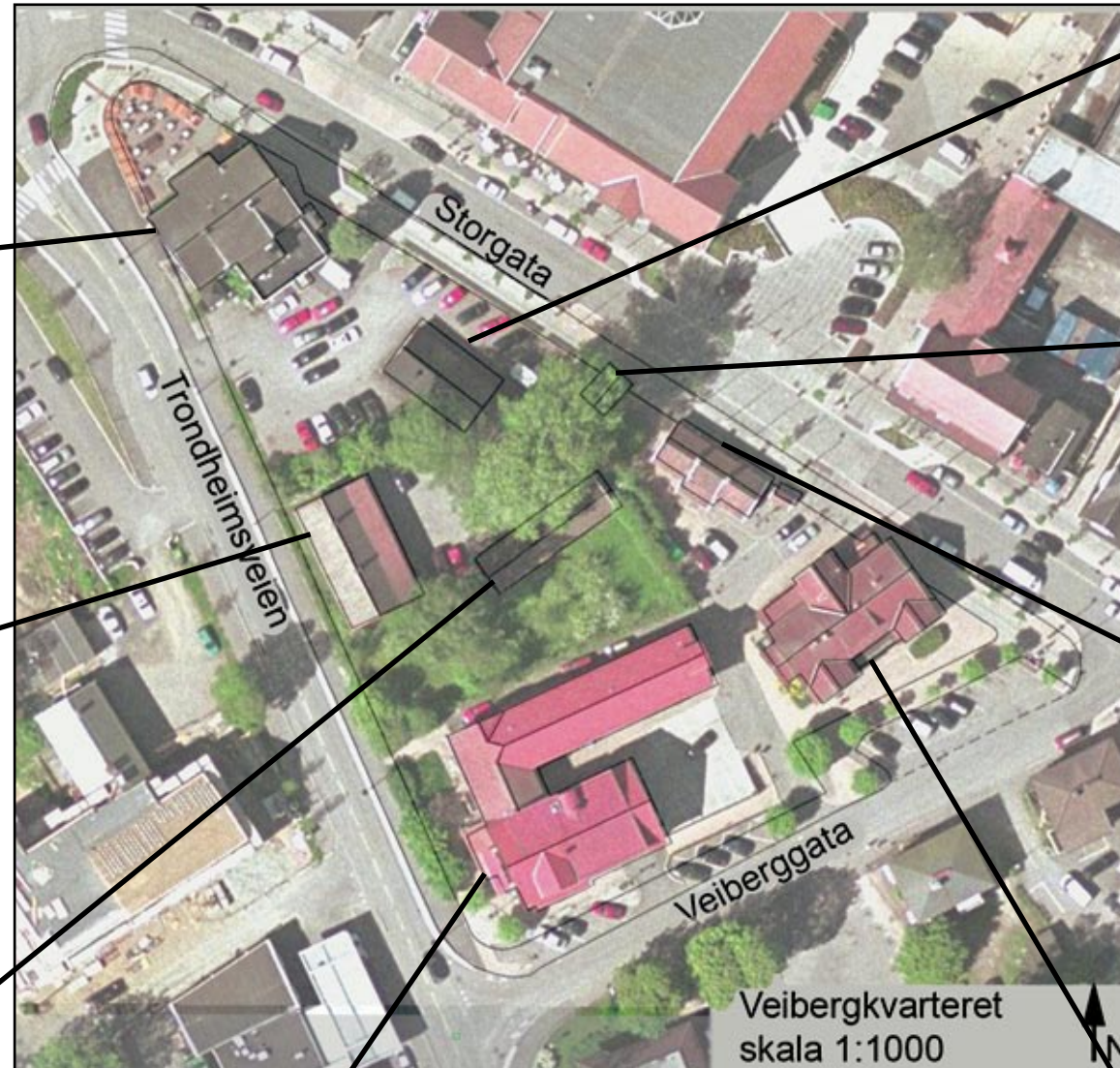
4. Vegelgården, byggt år 1900. Idag är det restaurangverksamhet här.

5. Kinggården, byggt troligen runt år 1850. Idag är det advokatkontor här.

6. Kinggårdens uthus. Idag används den främst som lagerlokal.

7. Tærudgården, byggt år 1998. Ett litet köpcenter med fotograf, guldsmed, blomsterhandel, djuraffär och kontor.

11. Vegelgårdens uthus, byggt år 1920. Idag restaurangverksamhet i huset. Huset har inte, enligt kommunen, status som bevarandevärt.

10. Veibergstuas uthus. Idag försäljning av pärlor och kurslokal för smyckeshantverk.

9. Veibergstua, byggt före 1850. Inhyser dag mäklarfirma.

8. Veiberggården, byggt år 1880/1910-15. Idag är det skobutik i bottenvåningen och kontor uppe.

Presentation av Jessheim och kvarteret Veiberg
Kvarteret Veiberg - från slutet innergård till öppen mötesplats
examensarbete av Lisa Therell

Kvarteret Veibergs Historia

12. Hjulverkstaden, senare Veiberggården, kring 1900-talet.

Veibergstua, före 1850, Veiberggården, 1880/1910

Den lilla stugbyggnaden, Veibergstua, har traditioner som Jessheims äldsta hus och kan vara ett par generationer äldre än "stationsstaden" d. v. s. tidigt 1800-tal. Till stugan hörde även ett litet uthus som finns kvar än idag. I slutet av 1800-talet övertog Hans Svendsen egendomen. Den nya ägaren byggde en stor hjulverkstad på tomten och den lilla stugan fungerade som bostad för hantverksarbetarna. Svendsen hade många anställda i hjulverkstaden och produktionen var allsidig med anknytning till stationen och stationssamhället. När sonen och smeden Oskar Svendsen tog över gården omvandlades verksamheten till smedja. Veiberggata, en av de två tvärgatorna mellan Trondheimvägen och Storgata, hette förr "Smetrunga" efter smedjan som låg i Veiberggården.

Smedjan blev nedlagd och troligtvis ombyggd till dagens utseende mellan åren 1911-15. Vid ombyggnationen anpassades inredningen i första våningen till cafédrift. Familjen Veiberg knöts till gården från 1915. Familjen drev café med uteservering i en stor fin trädgård framför det stora huset. År 1980 lades caféet ner och Systembolaget, Vinmonopolet, tog över lokalerna. Idag är det skobutik här.

1984 fick Veibergstua en ordentlig upprustning. Huset blev

nedmonterat och uppställt igen på samma plats, men något vriden för att anpassas till Storgata med körbanor och trottoarer. Alla yttre detaljer blev förnyade men anpassade till sitt ursprungliga utseende. Inredningen är helt omgjord.

Veiberggården blev också renoverad år 1984 och återställd till det utseende den fick vid upprustningen 1911-15. Huset är huvudsakligen byggt i schweizerstil²⁾ med inslag från 1900-talets klassicism, såsom pelargången på husets framsida och den platta växelpanelen. Även om flera detaljer är förnyade är huvudintrycket autentiskt. Trädgården framför det stora huset är idag borttagen och ersatt med asfalt och parkeringsplatser.

Området med de tre byggnaderna representerar ett tvärsnitt ur Jessheims historia, med en liten stugbyggnad och uthus från tiden före järnvägen. Den stora Veiberggården har anknytning till hantverk som i huvudsak var betingat av stationssamhället och den vidare utvecklingen med ombyggnad av verkstaden till en stor butiks- och cafégård under 1900-talets första årtionde. Hela området har en framstående placering i Jessheims centrum – butiksgården med sin storlek samt den gamla stugbyggnaden med det lilla uthuset som den äldsta bostaden i centrum.

Alla tre byggnaderna har en form för kulturminnesskydd och målet är att bevara byggnaderna med dagens karaktär och utseende och ta vara på deras synlighet i stadsbilden.

13. Veiberggården under upprustning, 1970-tal.

14. Bilden visar Kinggården på den tiden entrén var vänd mot Trondheimsveien.

Kinggården, 1850

Traditionen knyter gården till järnvägsingenjör Charles King. Det säjs att han förälskade sig i en kvinna i byn under järnvägsarbetet och bosatte sig här. Antagligen köpte han gården på tidigt 1850-tal och renoverade huvudbyggnaden. På den tiden sträckte sig egendomen ända bort till Jessheimkrysset. Charles King drev jordbruk, bageri och matbutik.

Huvudbyggnaden står med långsidans fasad mot Trondheimsvägen. Tidigare var även entrén till gården från Trondheimsveien, men ändrades troligen under tidigt 1900-tal. Uppfarten går idag från Storgata och kantas av tre stora lindar. Huvudbyggnaden, en stor loftgångsbyggnad i två våningar, har troligen stått här tidigt och blivit påbyggd omkring år 1854. Antagandet är inte bekräftat, men placeringen vid Trondheimsvägen tyder på en högre ålder och vissa detaljer på byggnaden tyder också på en ombyggnation.

²⁾ Schweizerstil 1840 – 1920

Hus från denna period var ofta rikt utsmyckade. Huvuddraget i stilen var att synliggöra byggnadskonstruktionerna på ett helt nytt sätt. Man använde sig av tre kulörer i varma toner. En kulör på huskroppen och två kontrastkulörer på lister och synliga bjälkar. Färgsättningen skulle understryka olikheterna mellan det som blev uppfattat som den "passiva" delen av arkitekturen, panelen, och de "aktiva" delarna, t.ex. stolpar och husknutar. Fönstren blev som regel målade mörka. (www.jotun.se)

Uthuset som hör till Kinggården är byggt i två etapper. Tegeldelen byggdes upp av King och fungerade som stall. Delen i trä lär vara byggt av den senare ägaren Rollstad omkring år 1900.

Kinggården är både en del av Trondheimvägens kulturlandskap och järnvägens historia. Gården har idag en form av kulturminnesmärkning där målet är att bevara byggnadernas tidstypiska utseende och trädgård som ett element ur Jessheims äldsta historia och från järnvägens första tid. Man vill även bevara och upprätthålla användningen av gården i stadsbilden. Oavsett sin historia är Kinggården en av de äldsta byggnaderna i Jessheim. Den har ett högt kulturellt värde eftersom den representerar en av de äldsta delarna av Jessheims tätortshistoria. Anknytningen till järnvägsingenjören Charles King, som slog sig ner i Jessheim, är också en aspekt som förstärker det historiska värdet.

15. Kafferep utanför Kinggården. Troligen herr King själv med familj och tjänstefolk.

Vegelgården 1900

Huset lär vara byggt omkring år 1900. Det hette då Nordströms Lanthandel. Kristian Pedersen köpte byggnaden och tog namnet "Vegel". Kristian Vegel drev lanthandel fram till dess hans två söner, Fritjof och Øyvind, tog över. Sönerna delade byggnaden så att Øyvind kunde fortsätta med driften av fars lanthandel medan Fritjof drev en bokhandel i andra delen av huset. Ett tag drevs även en begravningsbyrå i huset, med kistverkstad i uthuset. Huset

har blivit upprustat och ombyggt många gånger och använts till diverse aktiviteter. År 1983 byggdes Vegelgården om till café och restaurang.

Huset är byggt i schweizerstil och står i ett väl synligt läge vid Jessheimkorsningen. Huset är ombyggt flera gånger, bland annat på 60-talet då ett kök byggdes på baksidan. Byggnadens huvudform förefaller intakt. Fönstren är utbytta, men panel och listverk är bevarat. Uthuset från slutet av 1920-talet är ombyggt och tillbyggt många gånger, senast 2005 då det byggdes om till restaurang med en uteservering.

Gården är en typisk representant för Jessheims tätortsbebyggelse från sekelskiftet. Tillsammans med Veiberggården är detta ett av de bäst bevarade trähusen i schweizerstil från denna tidsperiod – som det fanns många av förr men som idag är rivna eller ombyggda. Huset har en form av kulturmärkning och målet är att bevara

huset som ett exempel på Jessheims centrumsbebyggelse vid sekelskiftet. Man vill ta vara på det markerade läget vid Jessheimkorsningen och Trondheimvägen och bevara ursprungliga detaljer. Det finns möjligheter att återinföra gamla byggnadsdetaljer.

Tærudgården

Tærudgården är den nyaste byggnaden i kvarteret. Tomten är avskiljd från Veiberggården och huset är byggt år 1998. Byggnaden består av många mindre butiks- och kontorslokaler samt en lägenhet högst upp i den södra delen.

16. Vegelgården 1910 till höger i bilden, mitt i "Jessheimkorsningen". Idag är det en stor rondell här, men huset står fortfarande på samma plats.

17. Flygbild över Kvarteret Veiberg 1964. Här ser man caféverksamheten utanför Veiberggården och en del gamla byggnader som inte finns i kvarteret idag. Lägg märke till att alla husen var vita.

Inventering och analys

Kvarteret i staden
SWOT-analys
Kvartersuppbyggnad
Rum
Gångstråk
Parkering
Material

Kvarteret i staden

Inventering

Kvarteret Veiberg ligger mitt i Jessheims stadskärna. Härifrån är det gångavstånd till faciliteter som köpcenter, postkontor, kollektivknutpunkten vid stationen och mycket annat. Runt kvarteret går tre vägar, varav två är lugnt trafikerade gator medan den tredje är gamla E6 och huvudvägen genom Jessheim. Kvarteret är historiskt intressant med byggnader och vegetation från 1800-talet. Byggnaderna i kvarteret används idag till butiks- och kontorsverksamhet med ingång från trottoarerna. Utearealerna i kvarteret är inte tillgängliga för allmänheten. Fotgängare hänvisas till trottoarerna längs vägarna runt kvarteret.

Jessheim har en kraftig tillväxt och man har sett ett större behov av offentlig utemiljö och gröna rum i centrum.

Analys

Kvarterets placering, mellan bostadsområden, stadskärna och målpunkter, gör att det är en viktig resurs för staden. Det är möjligt att lägga in gångstigar i kvarteret som kan användas som alternativ till trottoaren.

Stora torget angränsar till kvarteret Veiberg och ligger mitt emot Veibergstua. Stora torget fungerar idag som en samlingspunkt och mötesplats.

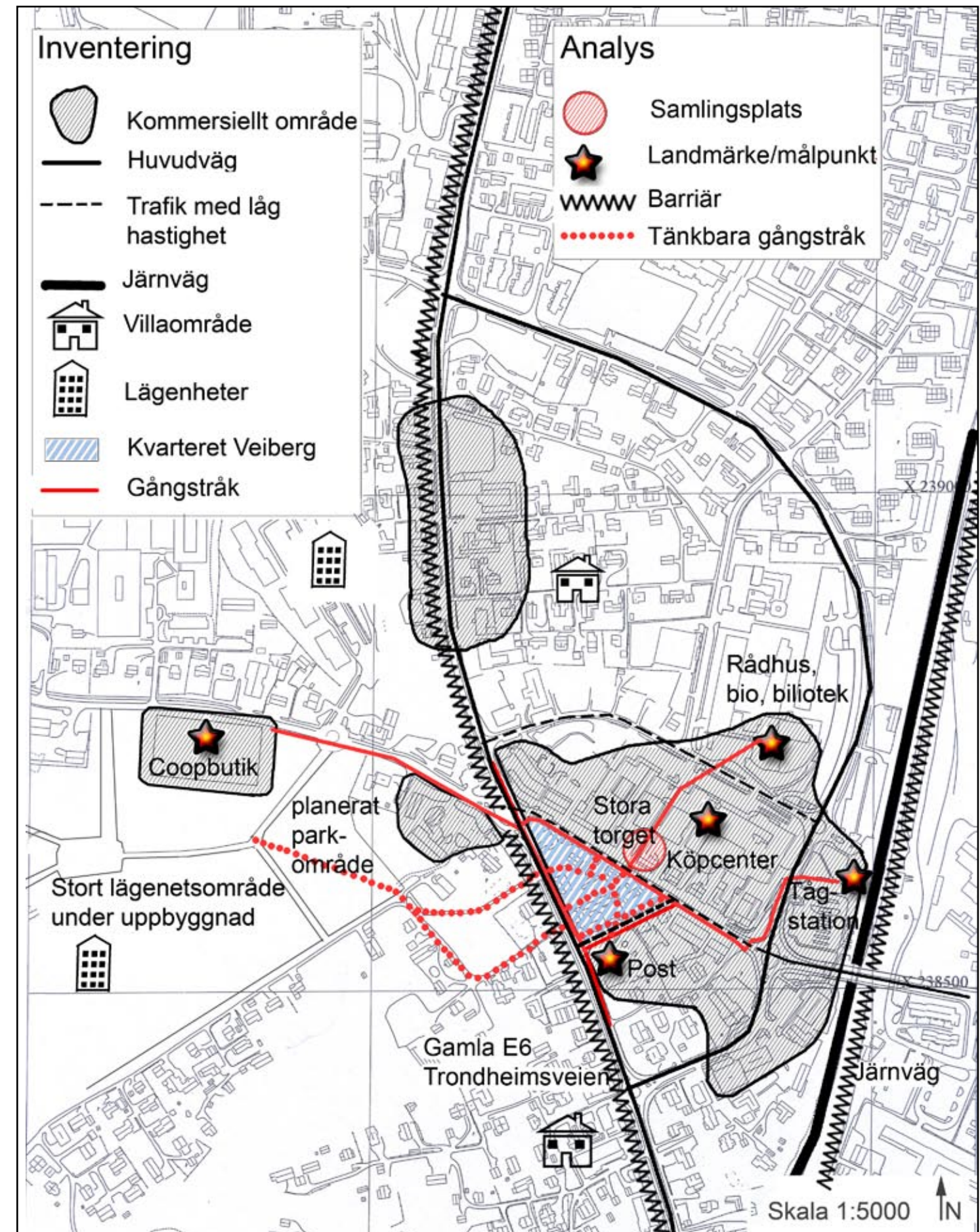
Trondheimsveien och järnvägen är de stora barriärerna i Jessheim centrum och avgränsar centrumområdet i öst och väst.

Tankar kring analysen

Gångstråk genom kvarteret kan både ge alternativa gångvägar och nya intryck för fotgängaren, men även lyfta fram kvarteret för allmänheten och bidra till större medvetenhet kring aktiviteterna i kvarteret.

En öppen utemiljö i kvarteret Veiberg skulle kunna vara en stor resurs för miljön och trivseln i centrum. Kvarteret skulle kunna ge en välkommande känsla till centrum och dela med sig av stadens historia genom byggnaderna och de stora praktfulla lindarna.

Att öppna upp kvarteret skulle gynna stadsstrukturen i centrum, öka trivseln och känslan av tillhörighet för invånare och besökare. Det skulle även gynna fastighetsägare genom att medvetenheten om kvarteret och butikerna/restaurangerna stärks eftersom det är tillåtet att vistas och färdas genom området. Om hela kvarteret uppfattas som öppet och välkommande går man gärna hit och handlar eller njuter en bit mat. Det kan även bli fler spontana besök. Centrumområdet får en extra dimension att erbjuda sina invånare och blir ett trevligt, öppet och välkommande centrum med fler aktiviteter att välja på.

Inventering och analys

Kvarteret Veiberg - från sluten innergård till öppen mötesplats
examensarbete av Lisa Therell

SWOT-analys

Strengths-styrkor

- Centralt läge i Jessheim centrum
- Intressant trekantig kvartersuppbyggnad
- Kvarteret är lättillgängligt både till fots, cykel och med bil
- Kulturvärde märkta byggnader i kvarteret
- Näringsverksamheter i sju av åtta byggnader
- Uppvuxen och tydligt rumsskapande vegetation av gamla lindar och äppleträd

18. De tre stora lindarna hör till Kinggården.

20. Gunnebostaket markerar tomtgränserna på flera ställen i kvarteret.

Weaknesses-svagheter

- Kvarteret upplevs inte som en enhet utan som fyra separata egendomar
- Kvarteret är uppdelat och stängt för genomgång med gunnebostaket, häckar och träplank. Privata, halvprivata och offentliga områden går in i varandra och ger ett diffust intryck av var man får, och inte får gå.
- Parkering har prioriterats i området men i många fall är varken utformning eller placeringen av parkeringen ideal
- Vegelgården med uthus är båda ombyggda och har tappat en stor del av det ursprungliga uttrycket
- Veiberggata har ingen sammanhängande trottoar

19. Parkeringsplatsen mellan Veiberggården och Veibergstua blockerar ett naturligt gångstråk.

Opportunities-möjligheter

- Den intressanta kvartersstrukturen skapar en dynamisk inre rumsbildning i kvarteret och skulle kunna bidra till en mer levande och komplex rumslig struktur i centrum som helhet.
- Öppna visuella tomtgränser och få en sammanhängande struktur i området
- Skapa en sammanhållen känsla i kvarteret och profilera näringsverksamheter och utemiljö så att de samspelar och lyfter fram varandra
- Planera in passager och rekreationsytor inne i kvarteret
- Framhäva kulturhistorien i kvarteret och stärka känslan av "gamla kvarteret" i Jessheim
- Minska antalet parkeringsplatser och utforma parkeringsområdena så att de passar in i miljön
- Skapa en barriär mot den stökiga Tronheimsveien och öppna kvarteret mot den mer fotgängarvänliga Storgata
- Gynna cykel och gångtrafiken i Jessheim genom att planera för detta i kvarteret
- Strukturera Veiberggata så att både parkering och trottoar får plats
- Renovera byggnader som har behov för det.

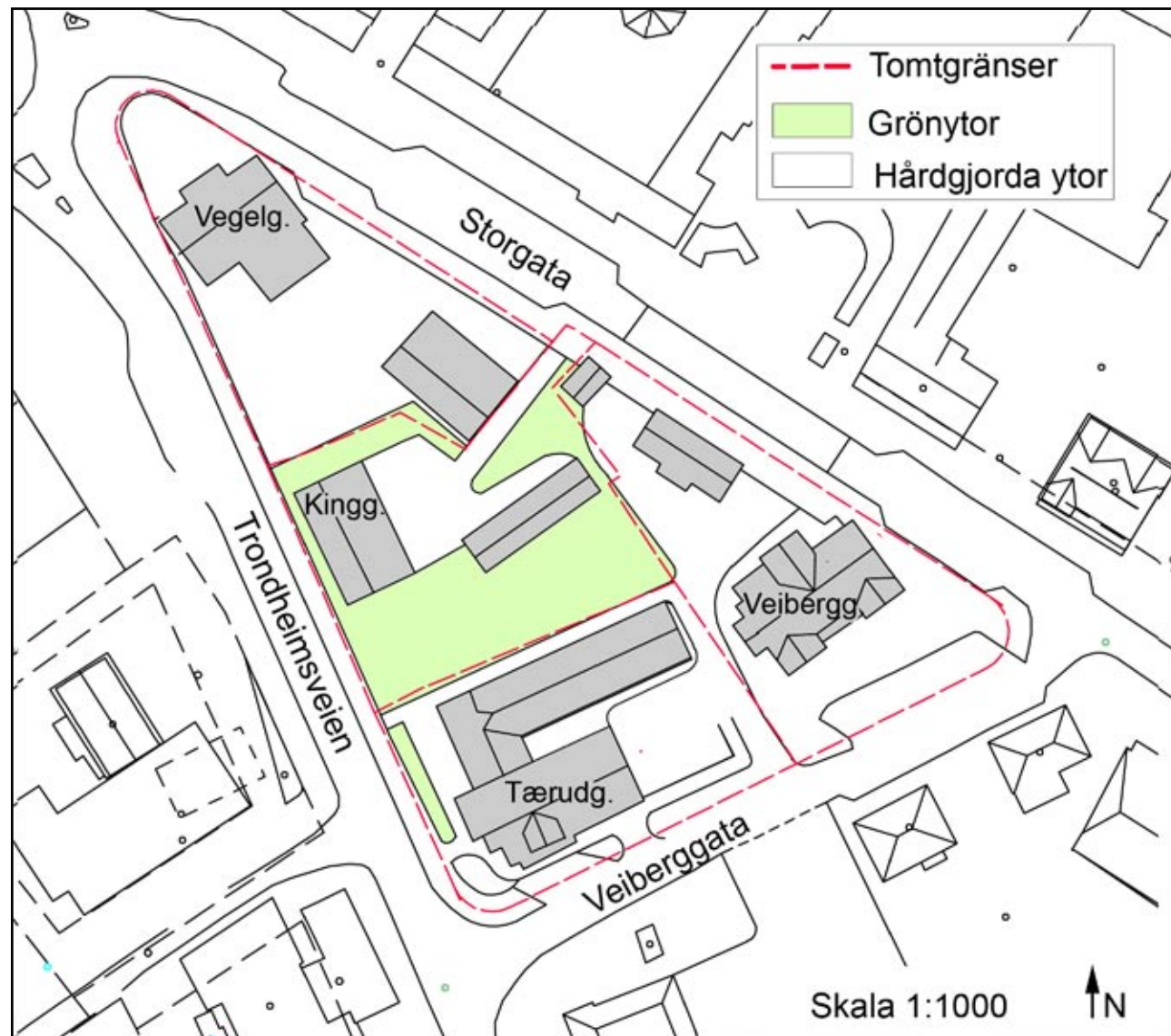

21. Baksidan av Vegelgården. Huset behöver en utvändigt upprustning.

Threats-hot

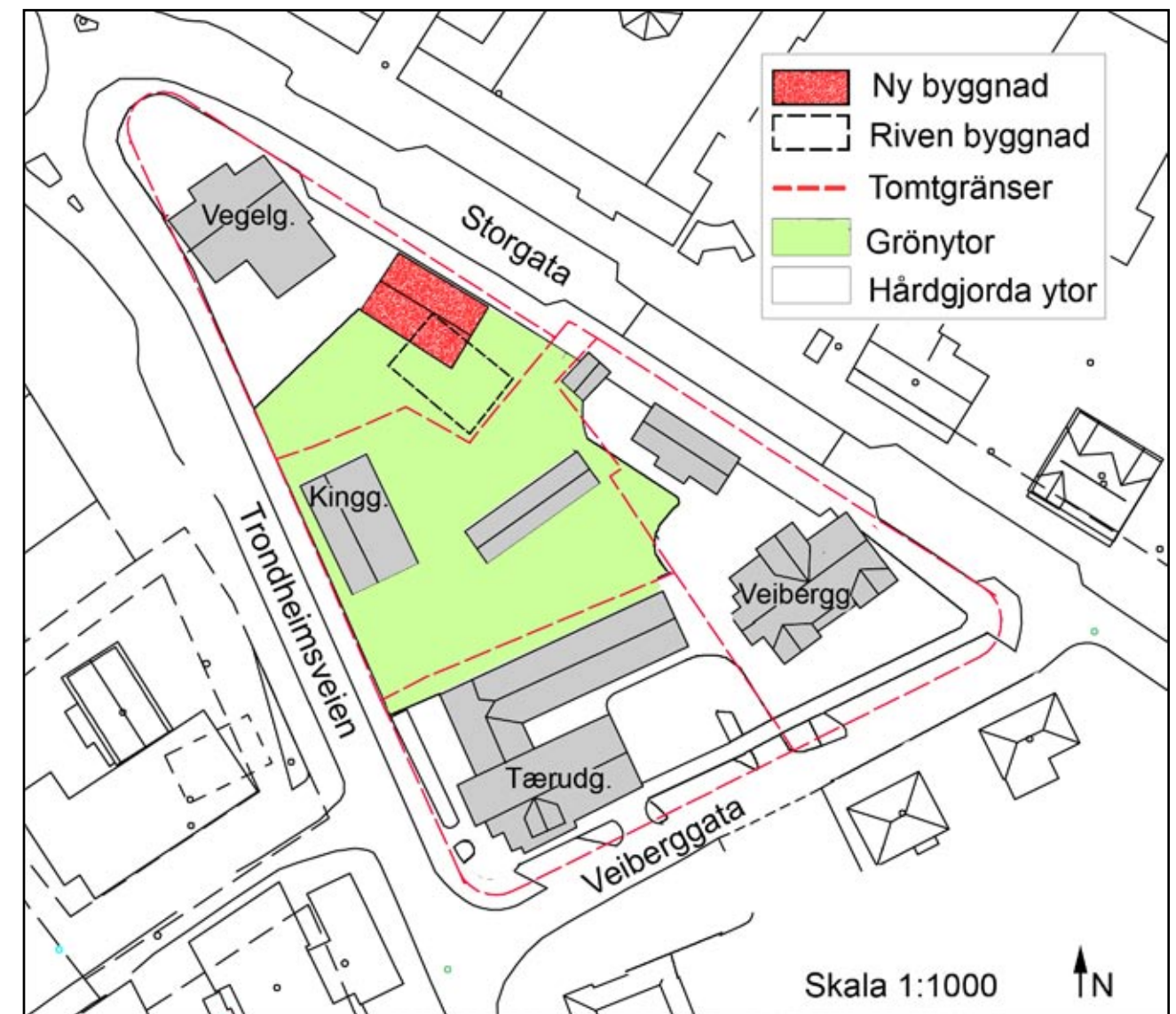
- I den växande staden kan kvarteret lätt bli anonymt och förbisett
- Oenighet mellan fastighetsägarna och kommunen
- Finansiering till upprustning av utearealerna saknas
- Utearealerna förfaller och kommer inte till användning
- Bilparkeringen tar överhand

Kvartersuppbyggnad

Idag:

Ett kvarter, fyra tomter, åtta byggnader. Kvarteret har förhållandevis stora tomter som är tydligt uppdelade med tomtgränser. Det märks både i materialval och uttryck på de olika tomterna, men även på placeringen av byggnader och vägarna - lägg märke till hur Veiberggata inte har en sammanhängande trottoar utan en gång för Tærudgården och en för Veiberggården. Utvecklingen av egendomarna har framförallt skett inom varje enskild tomt, och inte med hänsyn till en enhetlig kvartersstruktur.

Imorgon:

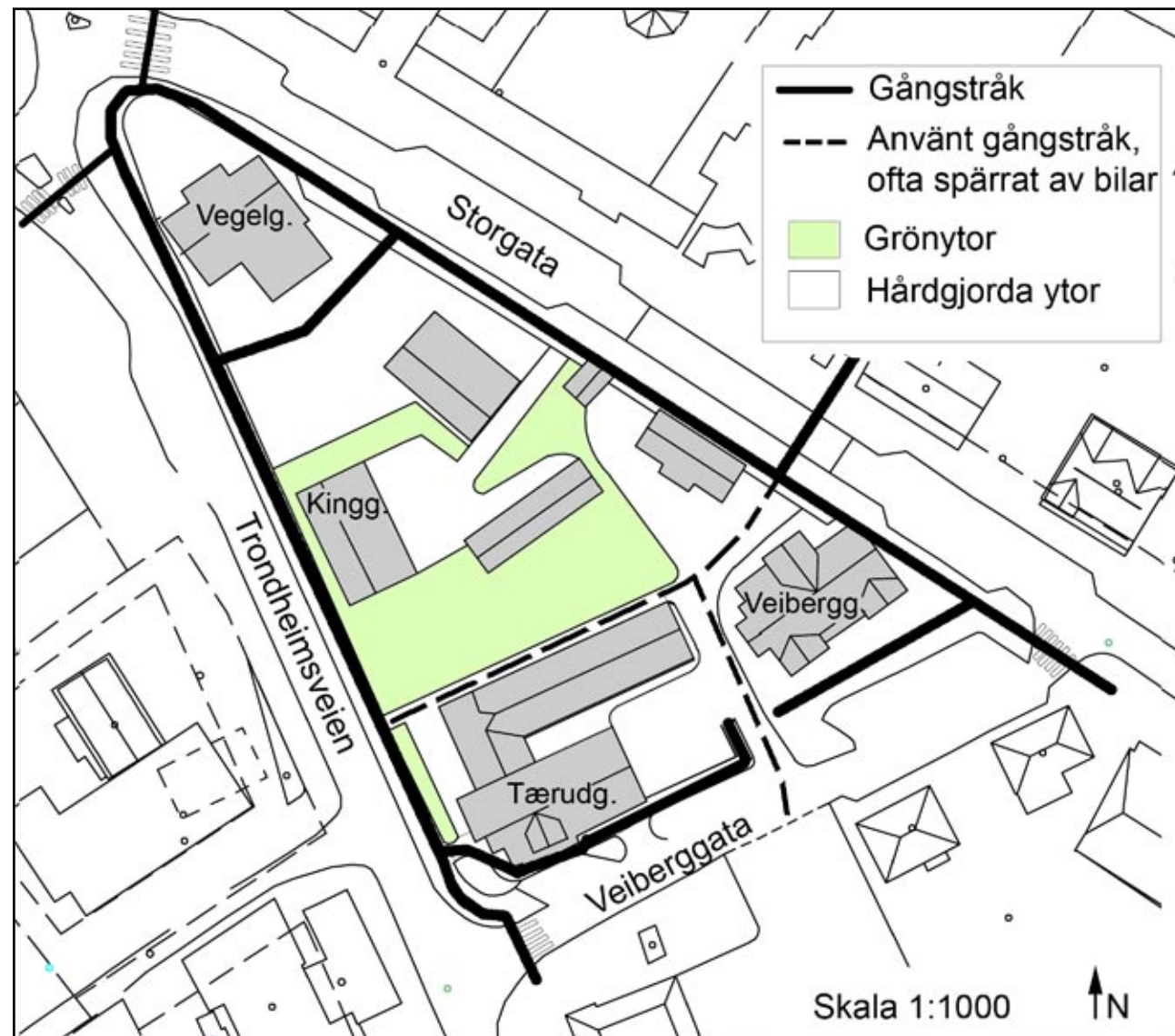
För att få en enhetlig gatubild och ett lättförståeligt gångvägnät har en sammanhängande trottoar lagts utmed hela Veiberggata. De hårdgjorda delarna har minskat till fördel för en större grönyta inne i kvarteret.

För att få ett tydligare gaturum på Storgata, och ett större grönområde inne i kvarteret, är Vegalgårdens uthus rivet. En ny byggnad i samma storlek har byggts upp längs Storgata, något norr om platsen där det gamla huset stod. Utseendet på byggnaden ska följa riktlinjerna i översiktsplanen för Jessheim (se sida 16).

Inventering och analys

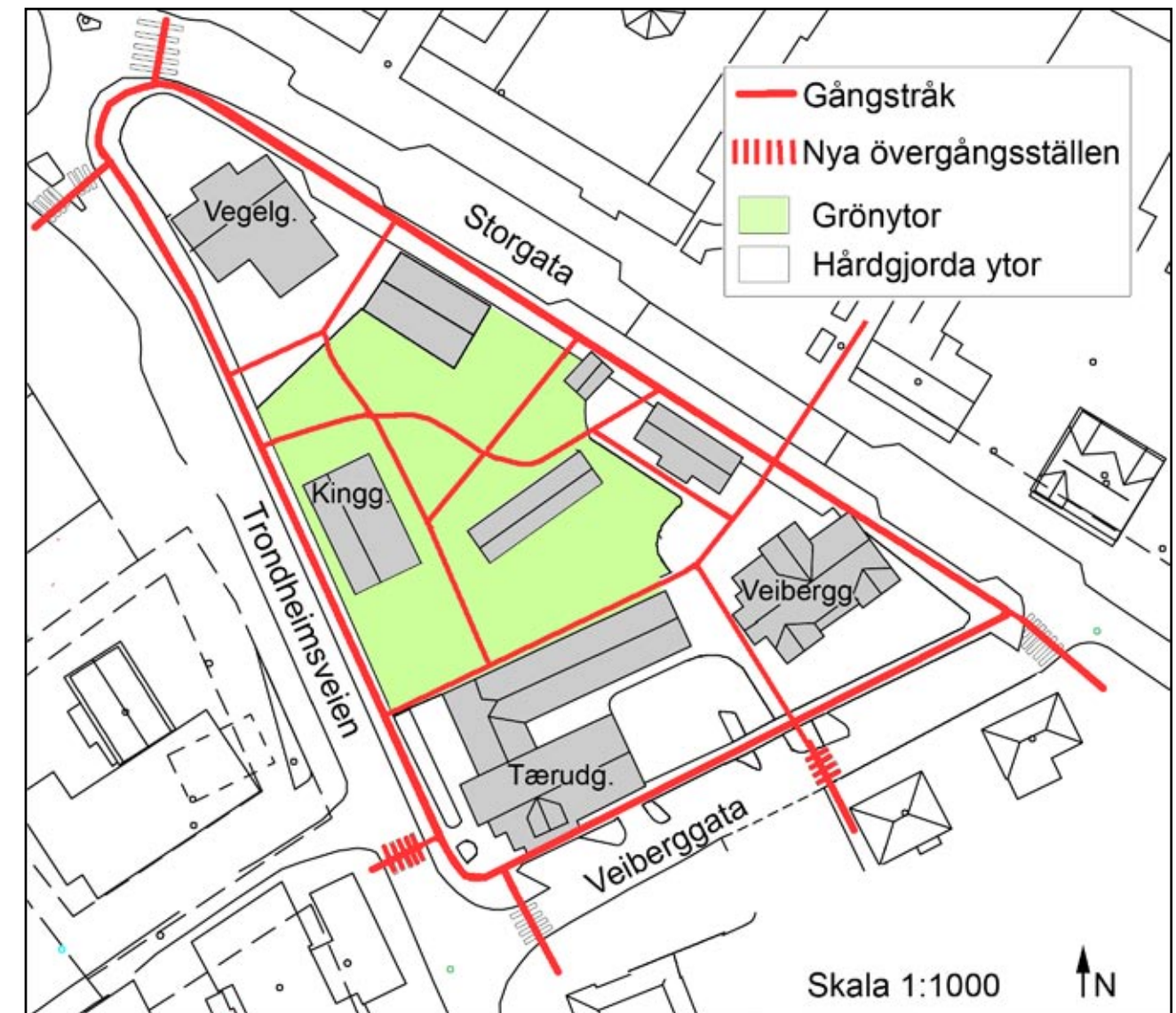
Kvarteret Veiberg - från sluten innergård till öppen mötesplats
examensarbete av Lisa Therell

Gångstråk

Idag:

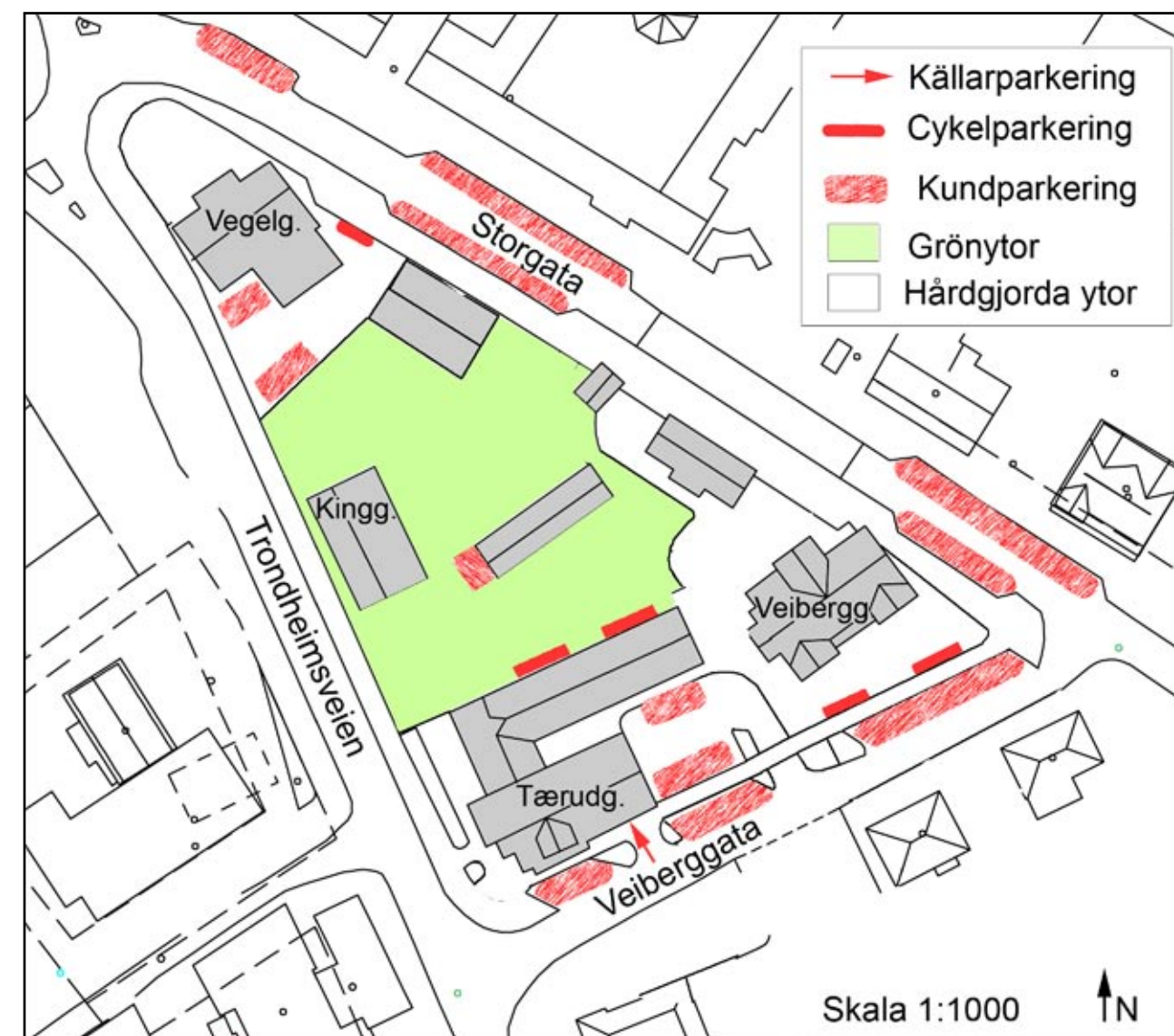
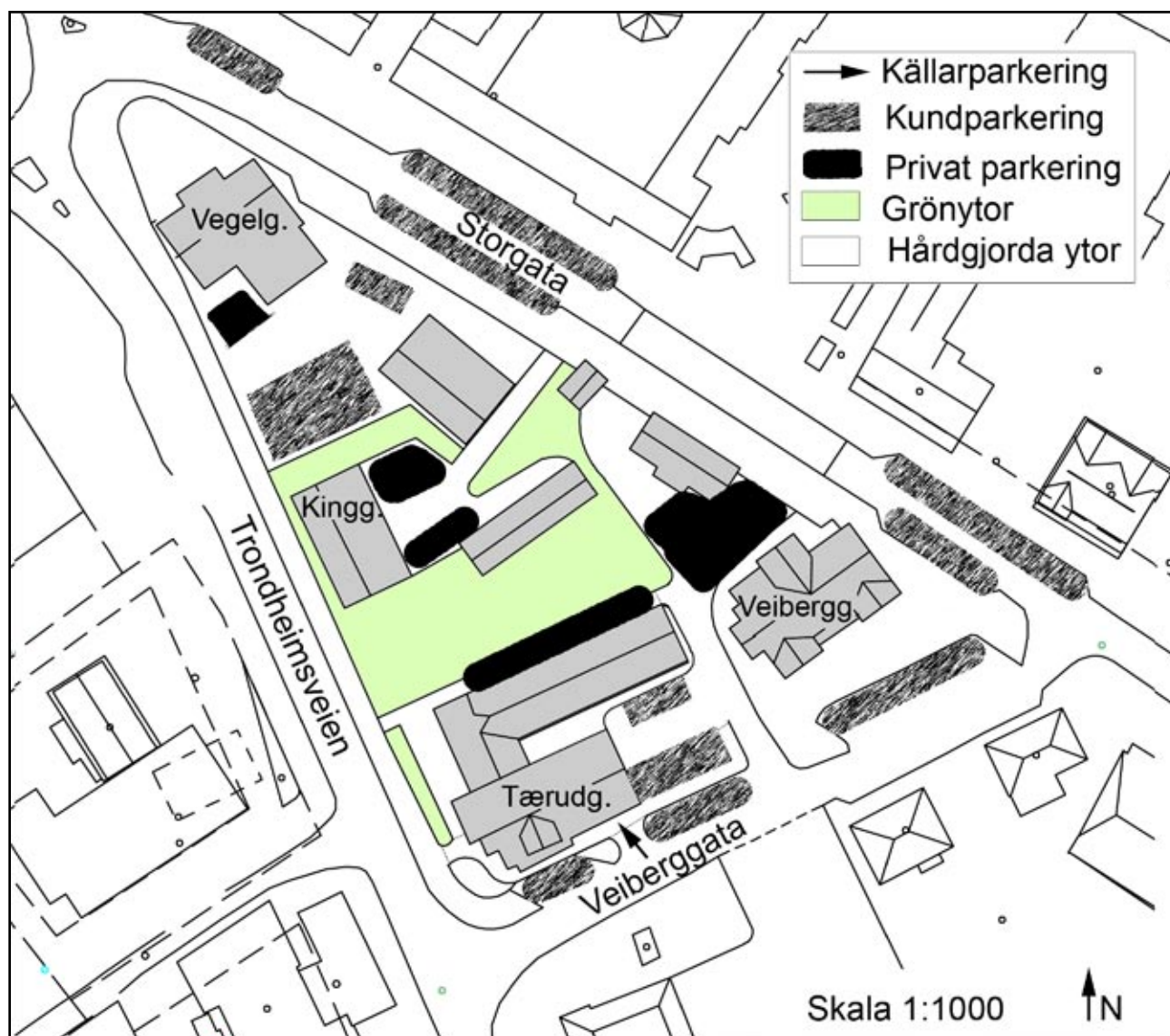
Gångstråken är idag framförallt förlagda till trottoarerna längs Storgata och Trondheimsveien. Längs Veiberggata är det en krokig väg att gå och om man inte har ärende speciellt till någon av gårdarna här, väljer man ofta att gå över till andra sidan gatan. Bakom Veiberggården och Tærudgården är det en gångväg som används ibland, denna är dock ofta blockerad av bilar eftersom det är privat parkering här. Parkeringen norr om Veiberggården kan vara så full att bilarna stänger in varandra och det är svårt att ta sig förbi.

Imorgon:

Gångsystemet går in i kvarteret, in till grönytorna såväl som till de hårdgjorda ytorna. Strukturen är tydlig och ansluter sig till omgivande befintlig gångstruktur på ett naturligt sätt. Förutom fordon med speciellt tillstånd är gångarna bara till för människor att gå på och njuta av.

Parkering

Idag:

Idag dominerar bilparkeringen på de hårdgjorda ytorna i kvarteret. Det är främst privat parkering som upptar stora delar av området inne i kvarteret, kundparkeringen är hänvisad till gatan. Det finns ingen cykelparkering i kvarteret. Storgatas parkering har ingen tidsrestriktion, där står det bilar hela dagar och det är tveksamt om det är kunder eller anställda som står där.

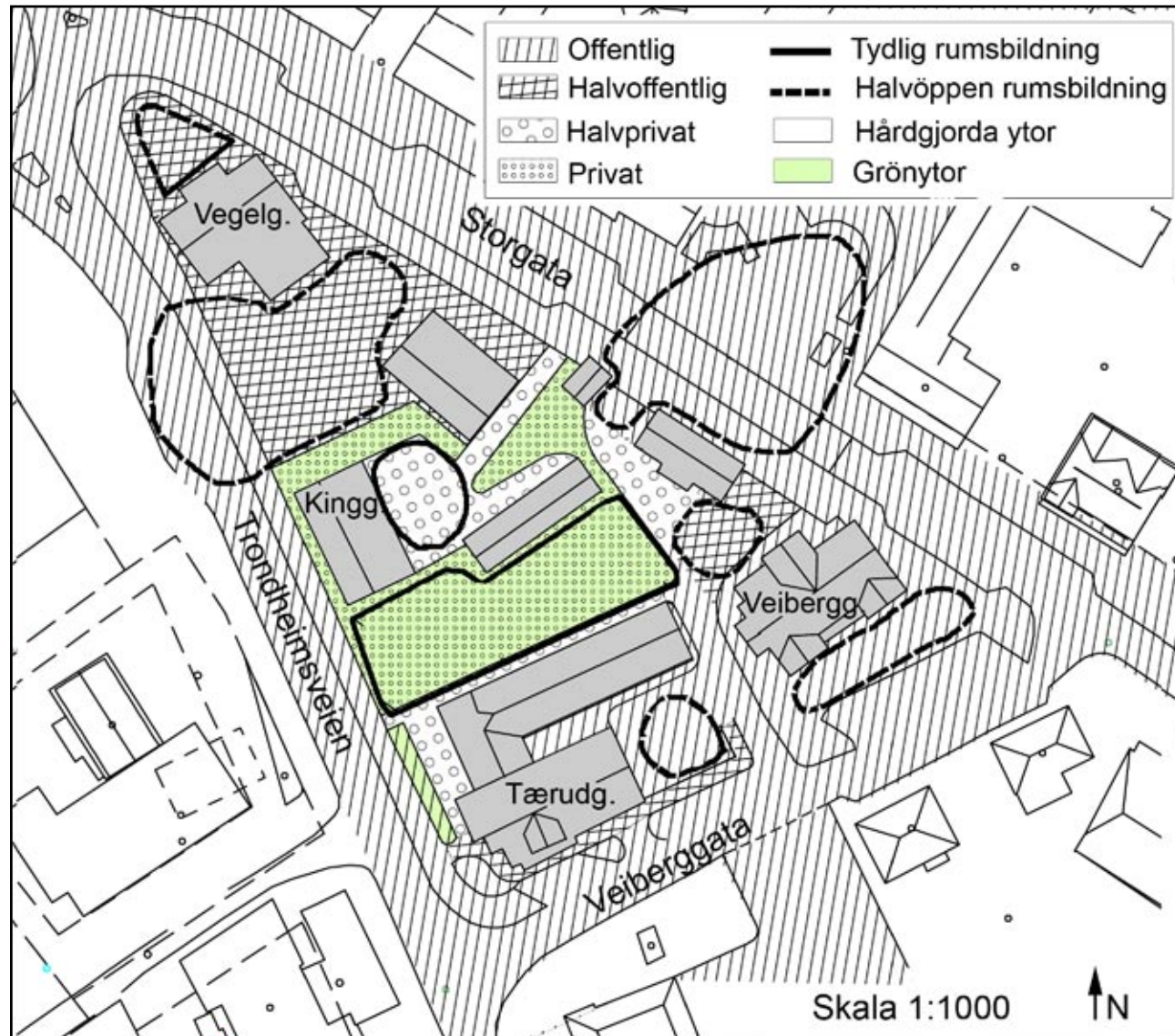
Imorgon:

Parkeringsytorna i kvarteret har reducerats, framförallt har den privata parkeringen tagits bort medan kundparkeringen finns kvar. Det har även lagts till ett antal cykelparkeringar i området så att man lätt kan ta sig dit med cykel och parkera den där. En handikapparkering har placerats inne i kvarteret vid Kinggården. Parkeringen på Storgata bör bli tidsbegränsad för att gynna de kunder som har behov av att parkera nära för att undgå oönskad långtidsparkering i centrum.

Inventering och analys

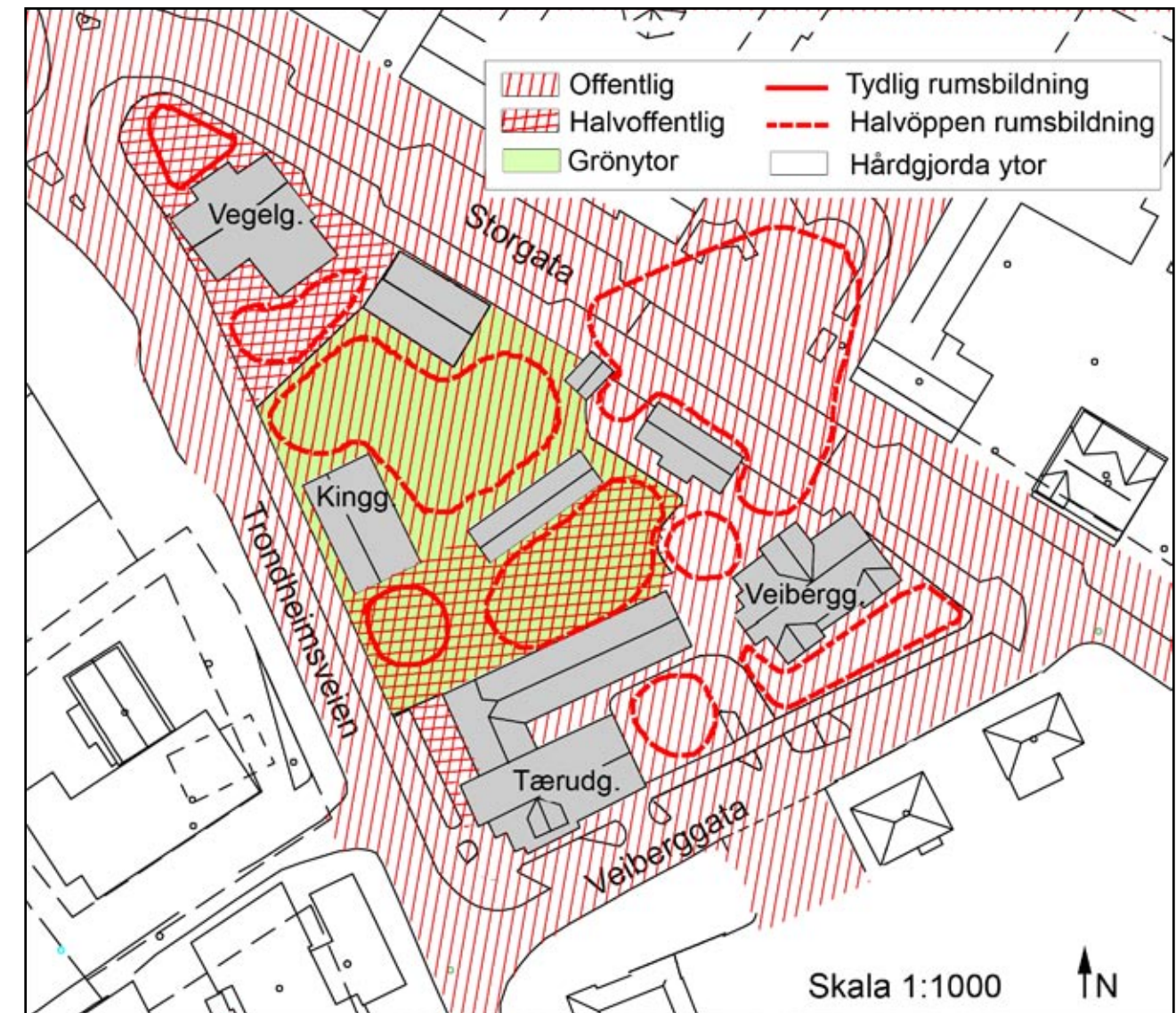
Kvarteret Veiberg - från sluten innergård till öppen mötesplats
examensarbete av Lisa Therell

Rum

Idag:

Förr i tiden var kvarteret uppbyggt av både bostäder och näringsverksamheter och det var naturligt att vissa arealer inte var offentliga medan andra delar var det. Idag har dock alla byggnader en utåtriktad verksamhet och då ger den privata känslan i kvarteret motsägelsefulla signaler. Man har blandat privata, halvprivata, halvoffentliga och offentliga rum på ett sätt som gör det svårt att förstå var man ska gå och om det är tillåtet att gå där. Det innebär även att verksamheterna i kvarteret hamnar i skymundan.

Imorgon:

Kvarterets privata och halvprivata ytor har förändrats till fördel för offentliga och halvoffentliga ytor. För att uppnå detta är bland annat staket, träplank och häckar borttagna och en öppnare och luftigare miljö införd. De offentliga ytorna är större än tidigare och inbjuder till att vistas i området. De halvoffentliga rummen är lite intimare än de offentliga men välkommar ändå besökare att använda dessa.

Material

Inventering

Storgata, som går mellan kvarteret Veiberg och Stora torget, blev upprustad 2001. Vid upprustningen lades grå betongplattor, röd betongsten och storgatsten i granit på trottoaren. Körbanan är av asfalt med undantag för ett fält med storgatsten som har lagts mellan Veibergstua och Stora torget för att sänka hastigheten på trafiken och få en bättre miljö för fotgängare. Det har även lagts in ett ledlinjesystem i stål i mitten av trottoarerna.

Alla material, utom ledlinjesystemet, återfinns på vissa ställen i Kvarteret Veiberg.

Analys

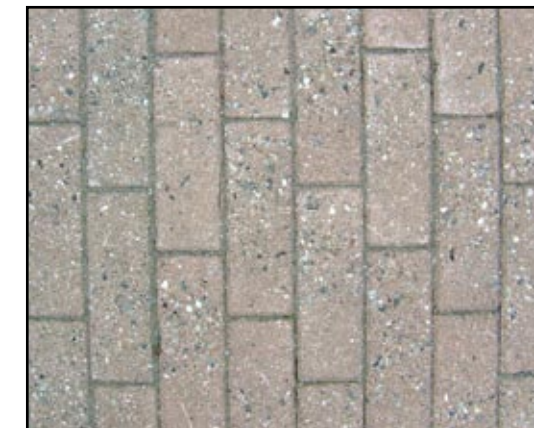
Som ett led i att integrera kvarteret Veiberg kan man använda material som redan finns i staden. Om man håller sig till samma typ av material, betongsten och granit, får man en enhetlig materialanvändning i centrumkärnan. Man kan dock jobba med materialen på ett nytt sätt för att få ett särpräglad utseende och nya upplevelser specifikt för platsen.

22. Material på Storgata: Granit, betongsten och asfalt.

23. Ledlinjesystem i stål ligger i mitten av trottoaren

24. Röd betongsten

25. Kantsten i granit

26. Storgatsten

27. Smågatsten

Gestaltning

Koncept: Kulturkvarteret

Illustrationsplan 1:400

Snitt

Kulturparken

Fruktlunden

Hjulet

Gatumiljö, exemplet Veibergata

Principskiss - materialmöten

Koncept: Kulturkvarteret

Profil:

- Kultur
- Historia

Karaktärer:

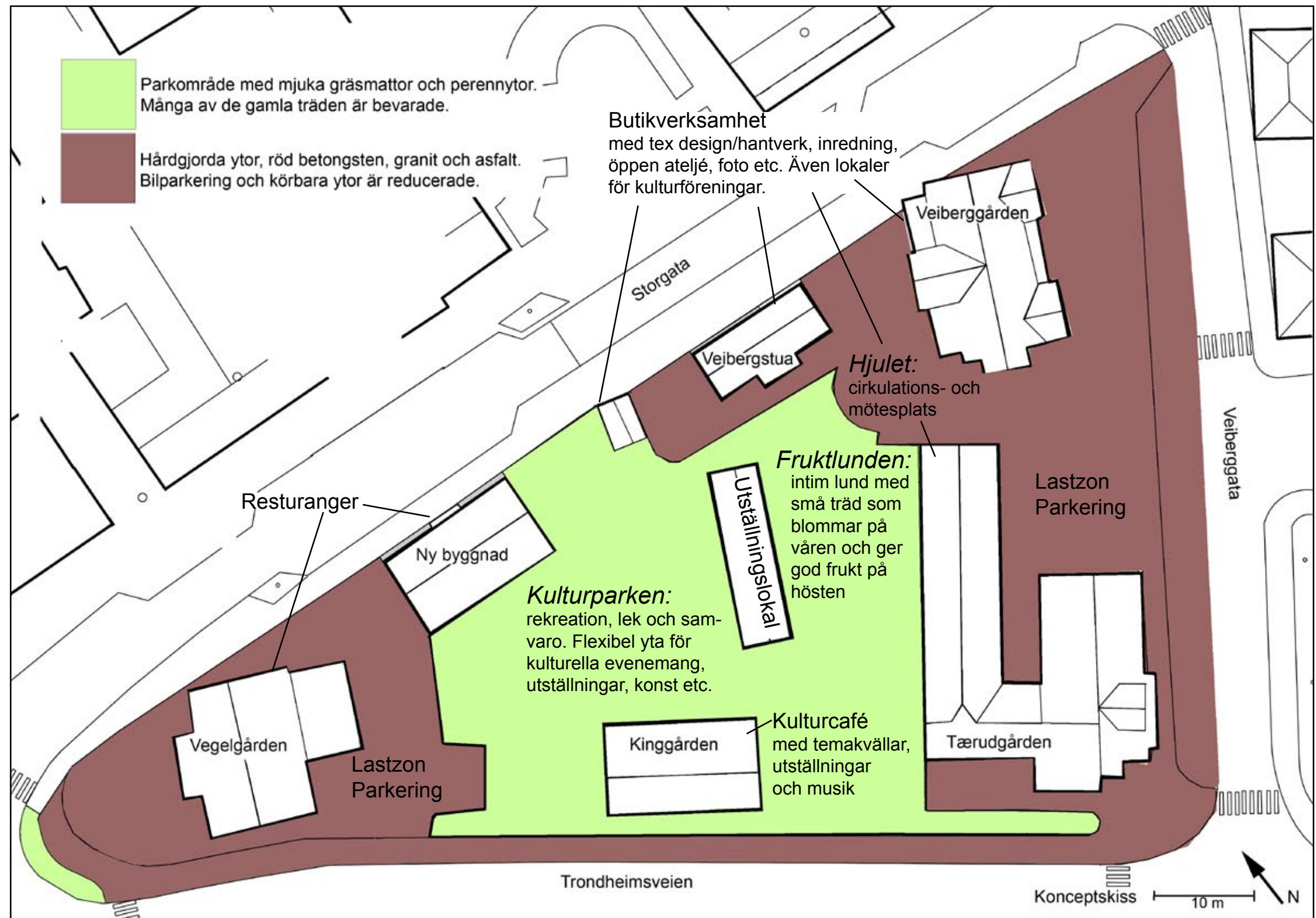
- Kulturparken: öppen och luftig
- Fruktlunden: intim och mysig
- Hjulet: rumsbildande, historisk påminnelse

Utveckla:

- Mötesplatser
- Konst och kulturliv
- Inspirerande och flexibel miljö

Bevara:

- Uppvuxna lövträd; lind, björk, äppelträd, syrén och oxel
- Värdefulla byggnader

Gestaltning

Kvarteret Veiberg - från sluten innergård till öppen mötesplats
examensarbete av Lisa Therell

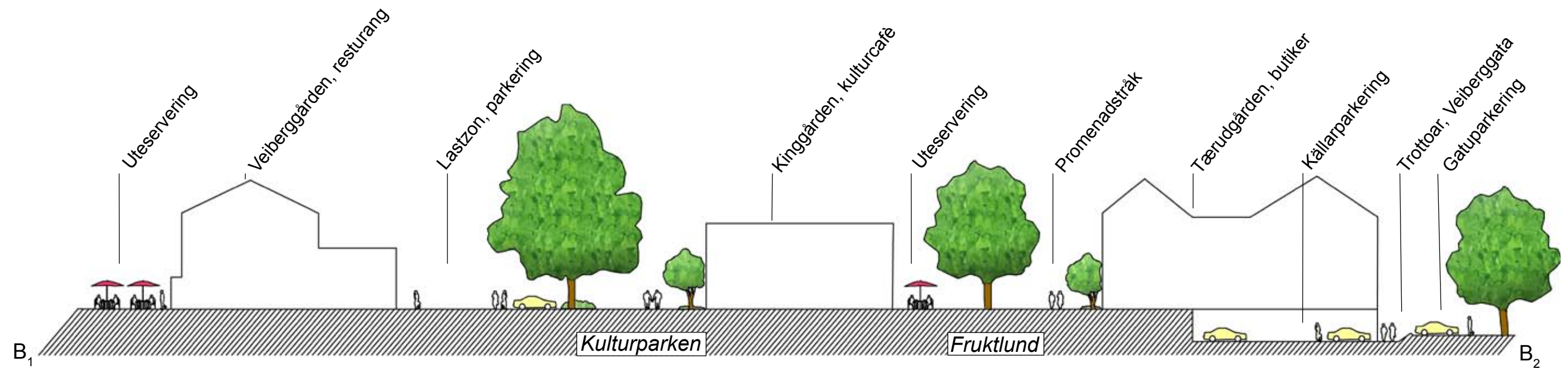
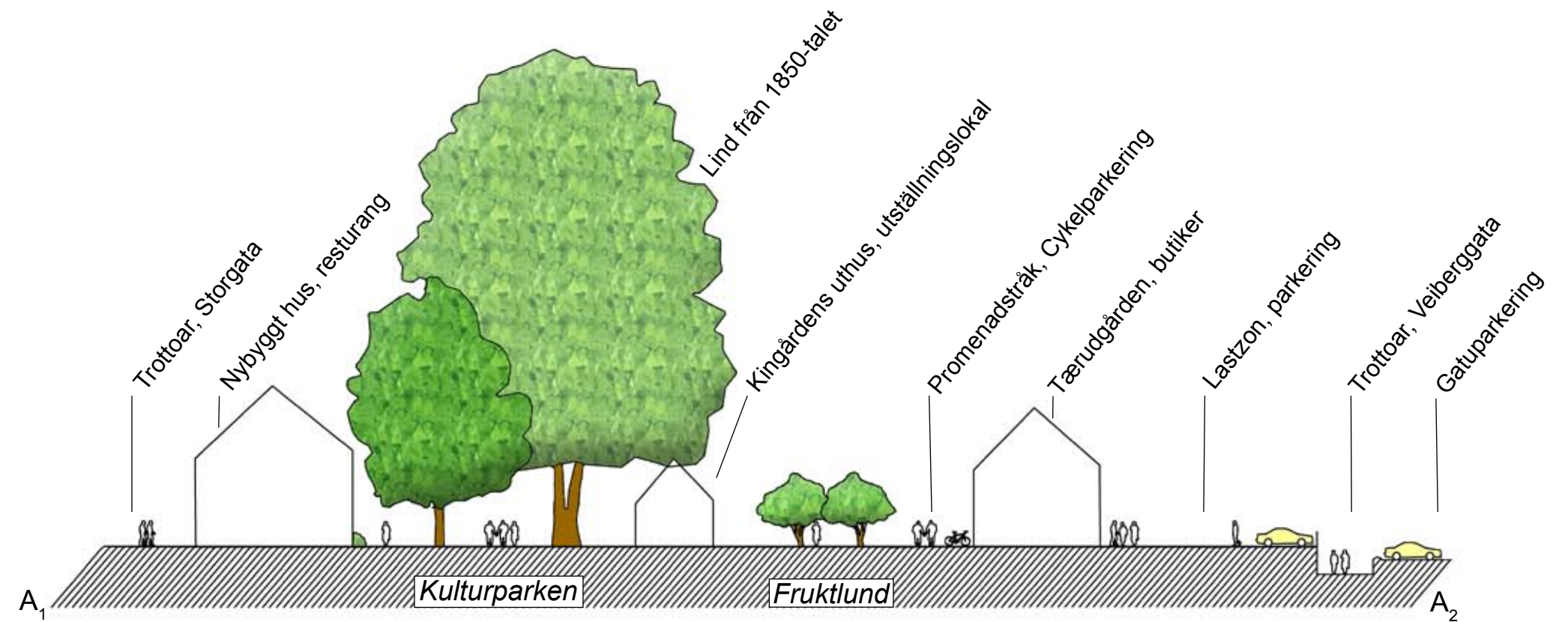
Illustrationsplan

Gestaltning

Kvarteret Veiberg - från sluten innergård till öppen mötesplats
examensarbete av Lisa Therell

Snitt

Snitt skala 1:400

Gestaltning

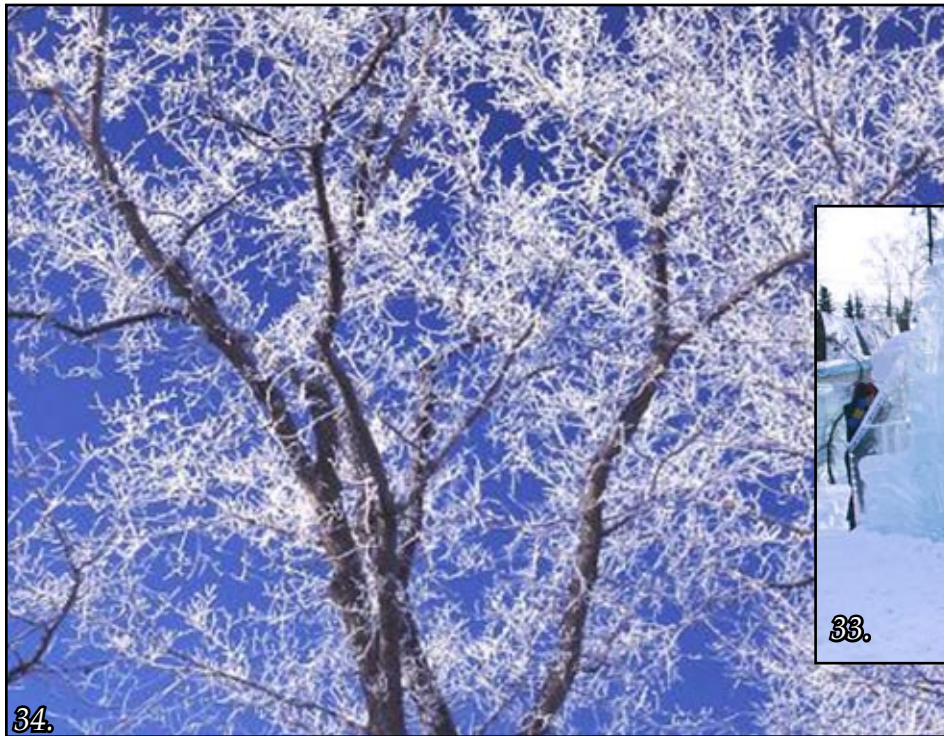
Kvarteret Veiberg - från sluten innergård till öppen mötesplats
examensarbete av Lisa Therell

Kulturparken

Konst och kultur, möten och samvaro, sång och musik, lekar och spel. Kulturparken ska vara en arena för alla sorters uttryck. Här flyter historia och framtid in i varandra och aktiviteterna i byggnaderna samverkar med aktiviteterna i parken. Utställningslokaler och caféverksamhet, uteservering och parkkonst. På vintern kan man ha snö- och isfestival med skulpturer till nytta och nöje. En isrutschkana för barnen kanske?

Kulturparken är öppen och ljus i karaktären. Gröna gräsmattor för lek, rekreation och utställningar. Grus att gå på och en flexibel yta, även den i grus, för olika utställningar och aktiviteter. Det finns några perenn- och buskytor och blommande träd för stämningens skull, men framför allt är det de höga lindarna och de stora björkarna som här ger den luftiga och rumsliga känslan.

Belysningen är viktig, under hela året. Konst som står ute, såväl som husen ska belysas. På så sätt måste det finnas både fast och flexibel belysning som man kan flytta eller vid behov omrikta.

Det ska vara trevligt att komma till parken. Nyfikenheten på nästa projekt gör att man ofta tar vägen genom parken. De utställningar som kan förekomma här är allt ifrån dagisverksamhetens snögubbetävling till kända konstnärer eller gymnasiets avgångsutställning. Det kan även förekomma gatuteater eller musikanter som spelar, bara fantasin sätter stopp. Det ska vara variation och mångfald för såväl amatörer och professionella.

Det finns plats att mötas i parken, för att vara aktiv och sparka boll, sitta på en filt i gräset eller på en av parkbänkarna. Parkbänkarna ska ha både arm- och ryggstöd för att vara bekväma. Man ska kunna sitta länge i dem. De ska även ha en gammaldags charm med sirliga gjutjärnsutsmyckningar i konstruktionen för att bidra till stämningen i parken.

28-36. Inspirationsbilder

Gestaltning

Kvarteret Veiberg - från sluten innergård till öppen mötesplats
examensarbete av Lisa Therell

35.

36.

37. Före

38. Efter

Gestaltning

Kvarteret Veiberg - från sluten innergård till öppen mötesplats
examensarbete av Lisa Therell

Fruktlunden

En lite undanskymd plats från stadens kommers och handel. Här kan man slappna av och sola på sommaren, sätta sig ner med en läskande glass, picnickorgen eller "nisten" som det heter på norska. På våren blommar träden och på hösten ger de god frukt att njuta av.

Cykelparkeringen ger plats till 25-30 cyklar och har ersatt de parkeringsplatser som fanns här förut. På gångytor och cykelparkeringen ska det läggas stenmjöl. Vid kanten av gången, där gräsmattan tar vid, läggs en rad med storgatsten för att hålla isär de båda ytorna. Storgatstenen ramar även in cykelparkeringen och planteringsytorna längs väggen.

I planteringsytorna längs väggen, mellan cykelparkeringarna, växer det marktäckande perenner och små träd, *Acer tataricum*, som tål det skuggiga läget här. Inne i fruktlunden, på gräsytorna, växer olika sorters fruktträd som *Malus x domestica*, *Pyrus communis*, *Prunus avium* i olika sorter. Goda frukter. Vackra blommor. Lugn och ro.

39.

40.

41.

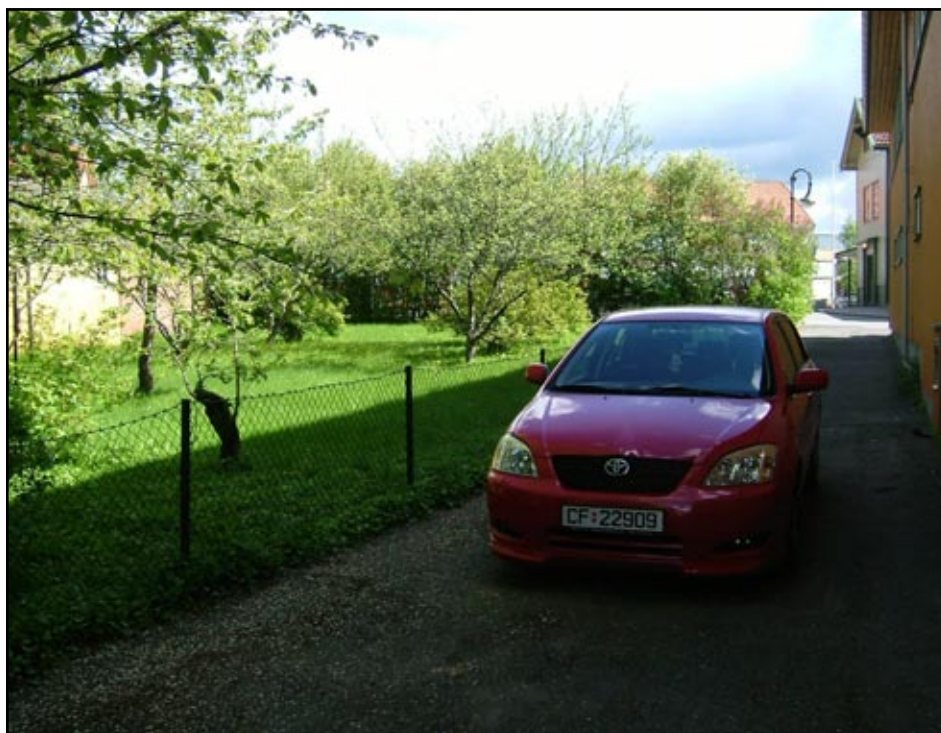

42.

39-43. Inspirationsbilder

43.

44. Före

45. Efter

Gestaltning

Kvarteret Veiberg - från sluten innergård till öppen mötesplats
examensarbete av Lisa Therell

Hjulet

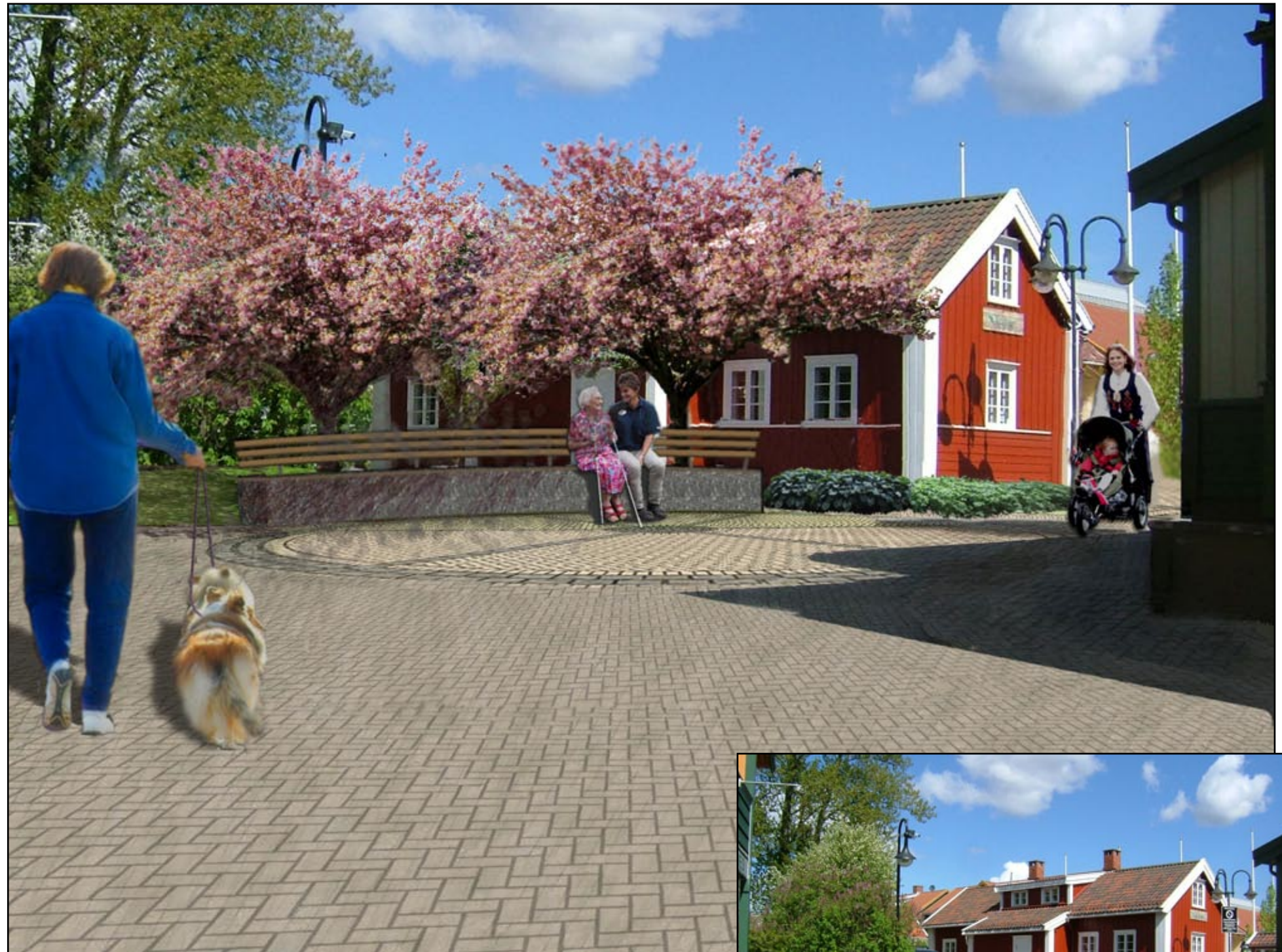

Cirkulations och samlingsplats, navet där många vägar möts. Genom markläggningen i form av ett hjul avspeglas historien om den gamla hjulverkstaden som låg i Veibergsgården och arbetarna som den gången bodde i Veibergstua. En bänk förstärker formen och skapar en plats, ett pausrum, att sitta ner på och njuta av solen, eller vänta på sina vänner.

Bänken är utförd i stora, bågformade granitblock i bekväm sitt höjd. Ekstavar på sittytan gör att det är skönt att sätta sig ner, och mjukar upp den hårda stenen. Bänken fungerar både som sittplats och som rumsdelare mot fruktlunden bakom. Körsbärsträden som står bakom granitbänken ger skugga som svalkar under heta dagar och fungerar även de rumsbildande åt två håll.

Marken ska vara utan höjdskillnader och den röda betongstenen läggs i fiskbensförband över hela ytan. Betongstenen anpassas till hjulmönstret och storgatstenen. Platsen är helt bilfri, och gynnar på så sätt ett fritt rörelsemönster för fotgängare.

Belysningen är ett viktigt element. Bänken ska lysas upp, såväl som hjulmönstret i marken. Ljuset ska vara mjukt och inbjudande, inga skarpa skuggor. Det är viktigt att byggnaderna blir belysta och att det är ljus i skyltfönstren. Det ska vara trevligt att gå här hela året, under alla tider på dygnet. Det ska vara en vacker plats att komma till och en vacker plats att minnas.

46. Efter

47. Före

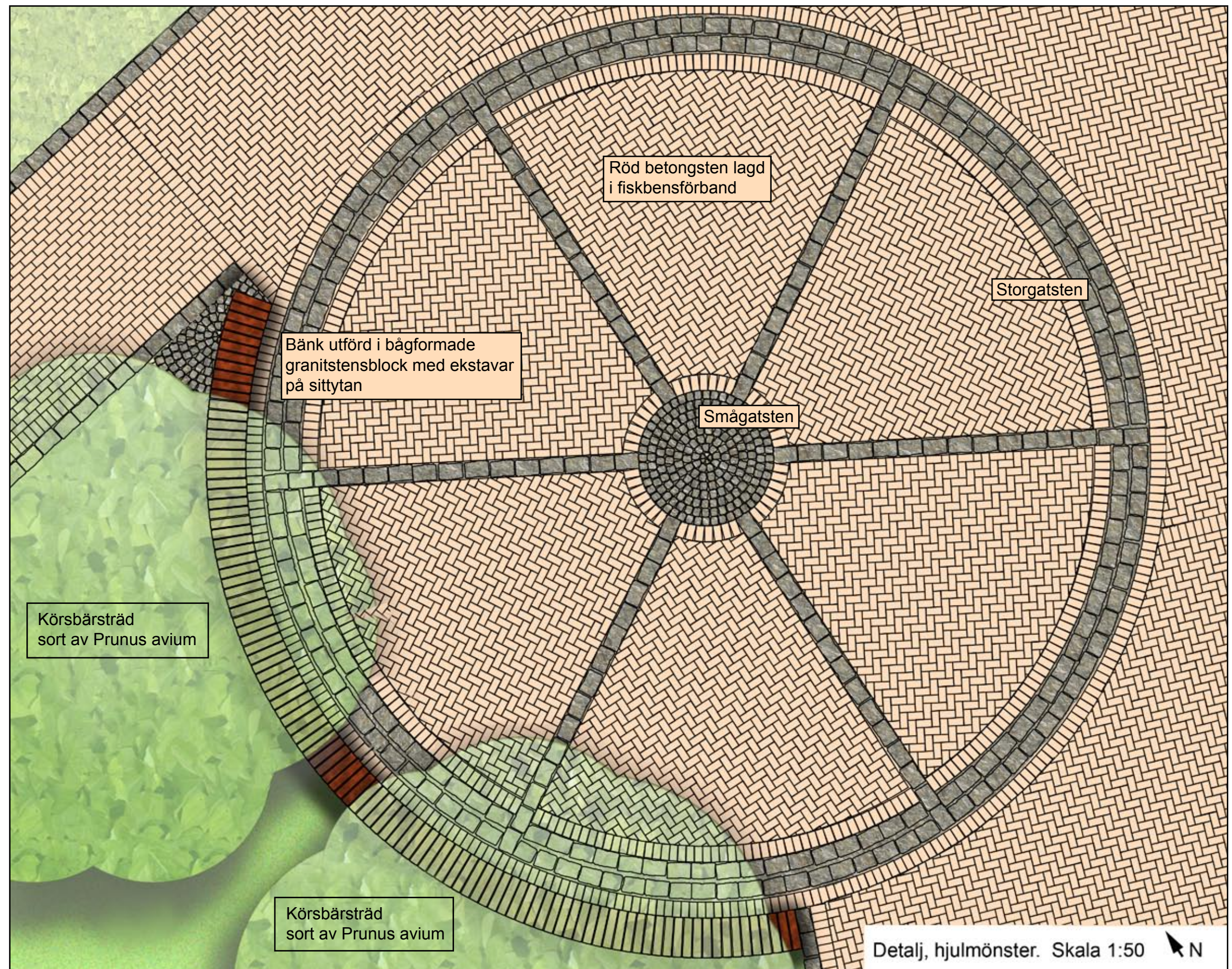
48.

49.

50. 48-50. Inspirationsbilder

Gestaltning

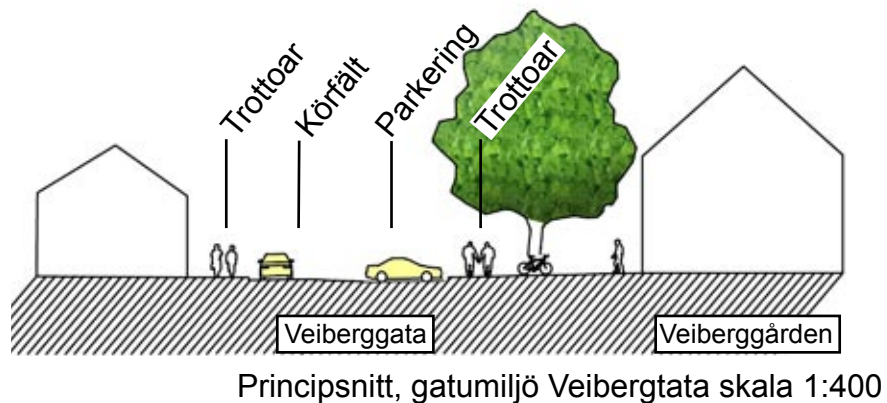
Kvarteret Veiberg - från sluten innergård till öppen mötesplats
examensarbete av Lisa Therell

Gatumiljö - exemplet Veiberggata

En sammanhängande trottoar utmed hela Veiberggata är viktigt för att få ett lättförståeligt gångväg nät. Trottoaren har lagts med röd betongsten i halvförband. Beläggningen fortsätter över infarten till parkeringen och lastzonen framför Tærudgården, där det ligger asfalt. Det finns inte något markerat övergångsställe här, men markbeläggningen markerar företräde för fotgängare genom att det är asfalten, och körbanan, som viker för trottoarens beläggning. I mitten av trottoaren ligger ledlinjesystemet som hjälper synskadade att ta sig fram.

Tærudgårdens grundmur i betong kan med fördel täckas med granitbeklädning för att få ett mjukare och mer enhetligt uttryck. Planteringsgropar med perenner finns under alla träd. Detta hjälper till att mjuka upp miljön med parkeringsplatserna längs trottoaren.

52. Efter

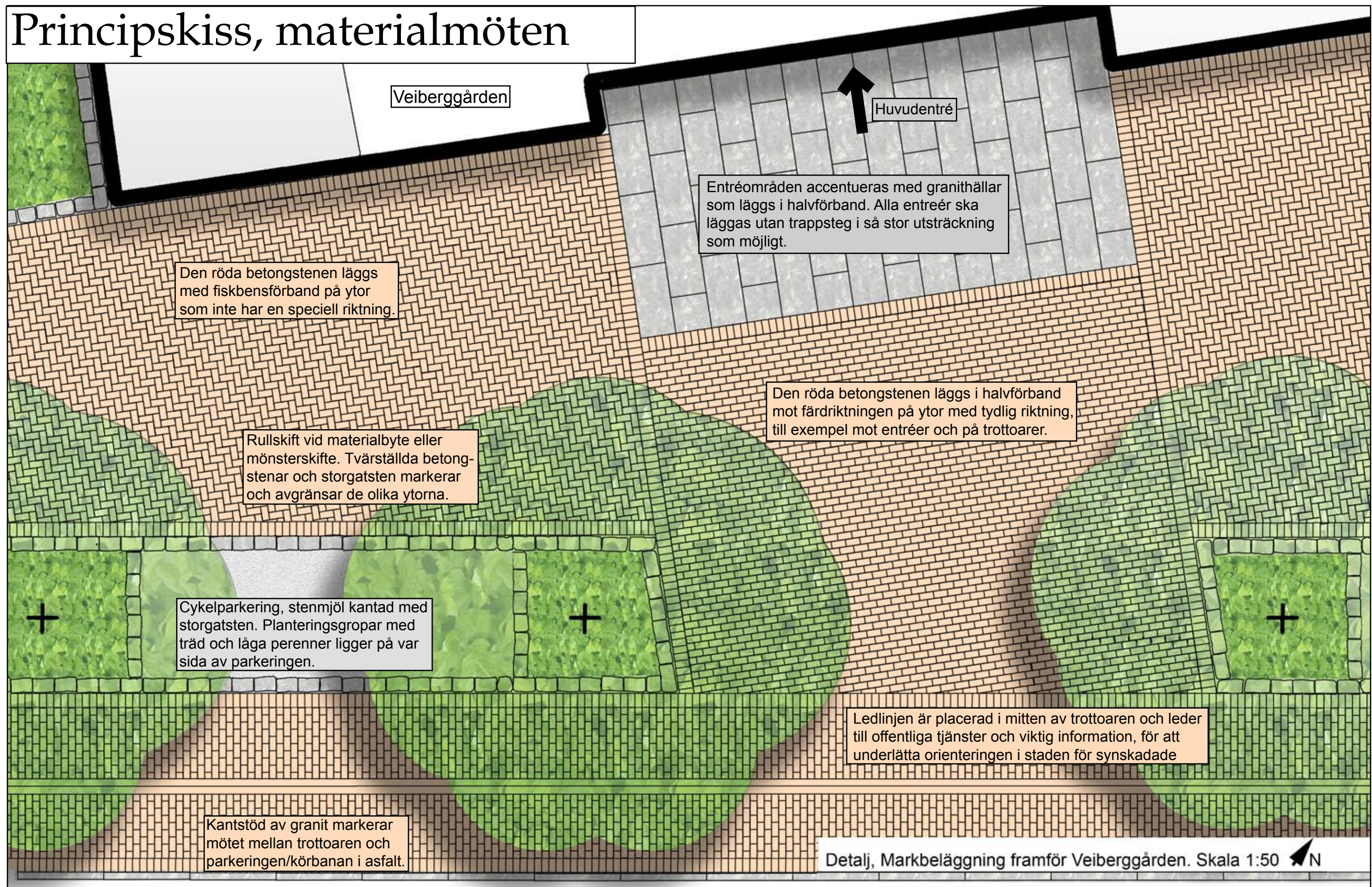

53. Före

Gestaltning

Kvarteret Veiberg - från slutet innergård till öppen mötesplats
examensarbete av Lisa Therell

Principskiss, materialmöten

Gestaltning

Kvarteret Veiberg - från sluten innergård till öppen mötesplats
examensarbete av Lisa Therell

Reflektion

Metod

Jag har grundat mitt examensarbete på en analytisk arbetsmetod som baseras på att samla information och analysera den. Utifrån undersökningarna har jag fattat ett flertal beslut som lett mig fram till ett gestaltungsprogram som är anpassat till platsen. Inledningsvis har jag betraktat platsen utifrån ett brett perspektiv för att därefter smalna mot en mer detaljerad nivå på den specifika platsen. Jag har växlat från planerarens perspektiv där jag har sett på staden i sin helhet, dess funktioner och karakteristika, till gestaltarens där jag har arbetat på en relativt detaljerad nivå i kvarteret.

Jag har studerat vilka mål och riktlinjer kommunen har satt upp för staden, analyserat stadsstrukturen, hur kvarteret är beläget i staden och hur det förhåller sig till olika delar där. Jag har sedan närmat mig kvarteret och inledningsvis arbetat övergripande för att undersöka kvarterets karaktär, hur det är uppbyggt och vad det finns för kvaliteter här. Därefter har jag arbetat med platsens villkor och försökt sätta det i ett sammanhang i förhållande till resten av staden.

För att få information har jag gjort litteraturstudier, använt bibliotek och Internet samt gjort egna studier med inventeringar och analyser av både litteratur och kartmaterial. Jag har talat med kommunen, som gav mig en allmän information om staden och kvarteret. Fastighetsägarna har i sin tur gett mig en detaljerad beskrivning av kvarteret. Jag har sökt information på flera håll för att få olika synvinklar och en så bred bild av situationen som möjligt.

Den metod som jag har valt att använda, att gå från ett brett perspektiv och smala av detta till detaljnivå, har tillsammans med disponibel tid gjort att jag inte har hunnit fördjupa mig i alla delar. Litteraturlistan är ganska kort. Inventeringarna och analyserna hade kunnat vara mer utförliga. Gestaltningen och presentationen av den hade jag kunnat bearbeta mer. Jag valde, trots tidsbristen, ändå att göra på det här sättet för att kunna få in helhetstänkandet som jag tycker är viktigt men som jag har saknat under utbildningen. På de allra flesta gestaltungsuppgifter som jag har framställt under utbildningen har jag bara sett till det avgränsade området som skulle gestaltas, och inte långt utanför. Jag ville se vad som hände om jag först tog ett steg tillbaka, för att se det stora sammanhanget, och sedan på delen som skulle gestaltas. Detta för att undvika att gestaltningen skulle bli lösryckt ur det stora sammanhanget.

Generellt tycker jag att metoden har fungerat bra. Det känns som att jag har bearbetat området utifrån många olika vinklar innan jag fattade beslut och gjorde den slutliga gestaltningen. Dock hade det kunnat vara intressant att se om jag hade kommit fram en liknande gestaltning om jag hade koncentrerat mig enbart på gestaltning av kvarteret, eller om jag hade haft längre tid på mig och kunnat fördjupa mig mer i de olika delarna.

Val och ställningstaganden

De val och ställningstaganden jag har gjort under arbetets gång har varit baserade på den information som jag har samlat. Det är kvarterets historiska, kulturella och strukturella värden jag framförallt har försökt att lägga stor vikt vid. Jag har försökt att anpassa aktiviteter och utformning utifrån platsens villkor och potential för att det ska fungera bra inne på området, men även i förhållande till omgivningen. Innan jag tagit ett beslut har jag har vägt samman informationen från platsstudierna tillsammans med mina akademiska kunskaper från studierna vid landskapsarkitektprogrammet. Utifrån detta har jag sedan kommit till en slutsats.

Under arbetsprocessen har jag provat många idéer som jag förkastat och slängt bort. Jag har därför arbetat igenom området många gånger och vänt och vridit på frågeställningar innan jag bestämt mig för det slutliga gestaltungsförslag som presenteras här.

Idén

Under inventeringarna observerade jag att kvarteret var ganska anonymt med den struktur det har idag. Det är köpcentret som är den stora dragkraften i centrum och besökare utifrån måste känna Jessheim ganska väl innan de upptäcker vad som finns i kvarteret. Ju större köpcentret bredvid blir, desto mindre blir kvarteret. För att kunna vända den trenden måste en ganska stor ändring till. Ett steg i den riktningen är att offentliggöra kvarteret så att man faktiskt välkomnar och bjuder in folk. Jag ville även ha ett koncept, en profil, för hela kvarteret som gör att det bildas en sammansatt struktur. Idag är kvarteret splittrat i fyra delar, men om man har liknande profil över hela kvarteret kan man göra reklam för sig på ett annat sätt. Uttrycket ”tillsammans blir vi starkare” passar ganska bra in här.

Idén om kulturkvarteret kom när jag gjorde de historiska undersökningarna. Kultur är ett vitt begrepp och rymmer egentligen alla samhällen, och all mänsklig aktivitet i ett samhälle samt historien som skapas därigenom. Eftersom det mest intressanta med det här kvarteret är just historien, början på ett samhälle med verkstäder, hantverkarbostäder, odling, caféverksamhet, bokhandel och mer, är det intressant att ta tag i det och fortsätta på samma linje. Idén växte när jag såg på möjligheterna på platsen samt den intressanta utvecklingen av stadskärnan som skapades. Kulturlivet i det lilla kvarteret kontrasterade till köpcentrets kommersiella drift. Det bildas två motpoler som kontrasterar och samspelar i centrum, som ger en extra dimension i staden och en varierad och mångfaldig centrumkärna.

Identifiering och hantering av problem

För att identifiera problemet använde jag mina analyser för att undersöka hur det ser ut idag, och vad som skulle hända om man förändrar det befintliga. Analyserna jag gjorde var av en ganska enkel karaktär, men gav goda resultat i form av att problem trädde fram som jag inte sett vid första ögonkastet. Jag förhöll mig kritiskt och analyserade både mina egna resultat samt den information som jag fick från kommunen och fastighetsägarna för att få en allsidig bild av situationen.

Det finns många sätt att lösa ett problem eller en gestaltning, men tillslut måste man bestämma sig för ett sätt. Jag har lärt mig genom utbildningen att det lönar sig att hålla sig till en idé och ett koncept för att renodla och utveckla det. Det blir oftast ett enhetligt, stilrent resultat som ger ett lugn över området. Det blir därigenom lätt att identifiera bruksområdet för besökare.

Min roll

Min roll i förhållande till andra aktörer i det här arbetet har varit som rådgivare. En som ser på staden och kvarteret med nya och öppna ögon. En rådgivare som ser på helheten och tar fram det som gynnar flest i förhållande till trivsel och mångfald i stadens centrum.

Verkligheten är en ny faktor som skiljer detta arbete från övriga arbeten, skrivbordsprojekten, som jag övat mig på under utbildningen. Det var viktigt att resultatet blev genomförbart och ekonomiskt hållbart för fastighetsägare och jag kunde inte glömma att någon skulle se arbetet på ett mer kritiskt sätt än handledare och examinörer. De som kommer att se på arbetet med det största förstoringsglaset är kommunen och fastighetsägarna, och det är också dem jag måste förhålla mig till efter examinationen. Dessa kommer nog att se på arbetet med andra ögon än handledare och examinator, men lika ingående och kritiskt granskande.

Jag tror på mina idéer och mitt gestaltungsprogram för det här kvarteret. Det ska bli spännande att se hur det blir emottaget, och om det kommer att bli verklighet någon gång.

Reflektion

Kvarteret Veiberg - från sluten innergård till öppen mötesplats
examensarbete av Lisa Therell

Källförteckning

Litteratur

Berglund, Ulla och Jergeby, Ulla. *Stadsrum Människorum* (1995)

Gehl, Jan. *Livet mellem husene*, Arikitektens forlag, København, (1987)

Lynch, Kevin. *the Image of the City*, M.I.T. Press, Massachussets (1960)

Aage, Lunde. *Ullensaker 1840-1940*, Ullensaker: Ullensaker kommune (1988)

Sosial- og helsedirektoratet, *Veileder: Universell utforming i offentlige anskaffelser*, Deltasenteret, Oslo (2006)

Stadsbygg ,*Veileder: Kulturplanlegging i norske byer og tettsteder*, Kryss (2006)

Bildkällor

Samtliga bilder som inte omnämns nedan är författarens egna.

Aage, Lunde. *Ullensaker 1840-1940*, Ullensaker: Ullensaker kommune (1988). Bild 1,12

Vykort från Jessheim. Bild 2, 16

Översiktsplan, Byplan Jessheim, Ullensaker kommune (2006). Bild 3

Ullensaker kommune, Arkiv. Bild 13,17

Privat fotografi, Laache, Kinggården. Bild 14,15

<http://www.cs.princeton.edu/~hlarsen/div/images/cafe%20brioche.jpg>. Bild 30

http://www.all2know.com/sv/media/0/09/sweden_kiruna_1.jpg. Bild 32

http://www.giseis.alaska.edu/Input/sanchez/ice_slide.jpg. Bild 33

http://maddii.blogg.se/images/frost_1133292498.jpg. Bild 34

<http://www.utemijlo.se>. Bild 35, 36

http://www.fmnh.helsinki.fi/nayttelyt/ktp/sisalto/kumpula/Malus_domestica_Telisar.jpg. Bild 39

<http://www.ashland.k12.ky.us/trt/karen/images/cherry%20tree%202.jpg>. Bild 40, 43

<http://www.deeproot.co.uk/photo/images/Malus%20domestica%20'Gala'.jpg>. Bild 41

http://mishami.image.pbase.com/u26/ericdeparis/upload/43254014.P4250285_small.jpg. Bild 42

<http://www.mooseyscountrygarden.com/english-gardens/cherry-tree-blossom.jpg> Bild 48,49,50

Muntliga källor

Ullensaker kommune

Anita Veie, Miljøvernkoordinator, Plan og landbruk

Inger Rindahl Øvsteng, Ergoterapeut, Fysio- og Ergoterapi

Johan Weidahl, Planchef, Plan og landbruk

Knut Erik Hamberg, Seinorrådgiver, Kultur

Fastighetsägare i Kvarteret Veiberg

Kinggården

Eva Laache, Øyvind Laache

Tærudgården

Björg Tærud, Rigmor Tærud Bjervig, Håvard Tærud

Veiberggården

Knut Korsmo

Veigelgården

Per Kristian Vogel

Andra källor

www.finn.no

www.eniro.no

www.jotun.se

Bilagor

Bilaga 1

Utdrag ur översiktsplanen: Byplan Jessheim

Det levende Jessheim.

Byen tar vare på sin historie ved å bygge videre på det sjølgrodde tettstedet, ved å velge løsninger basert på god kvalitet og respekt for mennesker, miljø og bygninger. Byen er gjestfri med mange møteplasser.

Forutsetninger for Byplanen

Kommuneplanen stadfester at Jessheim er regionsenter. Stedet skal ha bærekraftig utvikling. Det vil si; "...en utvikling som imøtekommer dagens behov uten å ødelegge mulighetene for at kommende generasjoner skal få dekket sine behov..." Det innebærer at:

- innbyggerne skal redusere bilbruken
- innbyggerne skal bruke sykkel og kollektivtilbud mer
- samfunnet skal øke andelen av fornybar energi
- samfunnet skal bidra til bedre folkehelse

Jessheim ble sykkelby i 2005, kommunen ble pilotkommune for universell utforming i 2005, det er vedtatt satsing på fjernvarme, samt lagt vekt på kultur og helse i planarbeidet.

Kommuneplanens arealdel sikrer styring av arealbruken, for å utvikle funksjonelle tettsteder med korte avstander mellom ulike funksjoner, styrke kollektivtilbud og bevare natur/ kulturlandskap utenfor tettstedene og grønnstrukturen innenfor. Mål i kommuneplanen:

- Ullensaker skal utvikle bærekraftige bysamfunn og tettsteder
- Gjennom utbygging av gang- og sykkelveger skal kommunen bli en trygg kommune å ferdes i for alle
- Kommunen skal være et velfungerende "grønt lokalsamfunn" der kommunens miljøengasjement stimulerer andre deler av lokalsamfunnet til aktiviteter
- Legge til rette for menneskets egne muligheter til bedre livskvalitet og aktiv deltakelse i trygge lokalmiljø

Grønnstruktur og byrom

I forslaget til fremtidig grønn struktur, er tanken å skape attraktive byrom og gode møteplasser. Mellom de områdene som enten er en plass, et torg eller en park, skal det være mulig å bevege seg i en grønn forbindelseslinje. Utenfor sentrum vil områder som hager, grønne vegkanter og lekeplasser lage grønne innslag som bidrar til å skape grønne sammenhenger i bebygde områder. Med økende befolkning, og større andel av befolkningen som bor i sentrumsnær leilighet med små grønne arealer på privat grunn, blir de offentlige grønne arealene desto viktigere. Det er vanskelig å beregne hvor mye parkareal Jessheim har behov for, men det er lagt opp til en fremtidig grønn infrastruktur som skal dekke et mangfold av behov og være en av kvalitetene som gjør at folk gjerne besøker byen.

For å kunne oppnå en fremtidig grønnstruktur som foreslått, må byens aktører arbeide sammen. Hvert område opparbeides til en høy kvalitet med flerårige vekster som krever lite vedlikehold. Forbindelseslinjene blir opparbeidet etter hvert som det er prosjekter i tilstøtende områder som vil bære sin del av kostnadene. Etablering av parkene, krever at en del midler som i dag blir brukt til drift, blir omdisponert til å etablere nye områder.

Kultur og helse i byen

Byen er en kulturarena, med kulturinstitusjoner som kino, bibliotek, galleri og konsertlokaler. Men like viktig er den brede betydningen av kultur, som samler folk, skaper nettverk og kommunikasjon. Under Jessheimdagene er hele byen en møteplass og arena for opplevelser. Byplanen vektlegger bevaring av gamle bygninger, legger til rette for arenaer for kunstuttrykk og møter. Alle innbyggere skal gis mulighet for å bruke hele sitt potensial, fysisk, intellektuelt og skapende. Byens fysiske uttrykk vil være synlig i estetisk utforming av bygninger, gater, plasser, parker, og ved bruk av kunst, ved aktiviteter og opplevelser. I sin utforming vil byen fortelle hvilke verdier den har. Et mangfoldig uttrykk oppnås ved å bruke amatører og profesjonelle. Mennesket har behov for opplevelser og historier å fortelle. Felles historier blir en del av det å høre til.

Tilgjengelighet

For alle planer etter plan- og bygningsloven som fremmes for behandling, skal det foreligge en vurdering om tilgjengelighet for alle befolkningsgrupper, herunder bevegelseshemmede, orienteringshemmede og miljøhemmede, er ivaretatt. Ny bebyggelse skal plasseres slik at det tilrettelegges for et oversiktlig, trafikkikkert og lett fattbart gangvegnett med korte avstander mellom parkeringsplasser, uteoppholdsarealer og viktige målpunkt.

Bevaring av den eldre bebyggelsen

Det er i dag stor lokal enighet om den eldre bebyggelsens betydning som visuell identitetsskaper for Jessheim sentrum. En stor del av den opprinnelige bebyggelsen oppført i perioden 1854-1930 årene står fortsatt, riktignok til dels sterkt ombygget. Den fungerer i daglig bruk hovedsakelig til ervervsmessige formål.

Byforming

PBL §20-4, 2. ledd b. Alle tiltak skal tilpasses landskap og eksisterende bebyggelse på en måte som gir mening, sammenheng og historisk tilknytning. Ny bebyggelse skal gis et variert formspråk. Bebyggelsen skal fortrinnsvis henvende seg direkte til gate eller plass/torg. Ny bebyggelse skal utformes som selvstendige bygninger der dette er egnet, og byggelinje mot gate eller fortau følges.

Miljøgata - Storgata

Konsulenter som er benyttet i planprosessen har ikke pekt på avgjørende mangler ved miljøgata og tilrår at denne opprettholdes som miljøgata der det gjennom skilting klargjøres at sykler og biler kan benytte kjørebane. Gjennom miljøgateprosjektet ble triangelet Storgata, Trondheimsvegen og Gotaasalléen opprustet i 2000-2001. Premissene for denne opprustingen var at gjennomgangstrafikken fortsatt kan avvikles, men miljøhensyn, stedets premisser og hensynet til myke trafikkkanter skulle vektlegges i større grad enn før.

Erfaringene med Storgata som miljøgate er blandet, men trafikkhastigheten er betydelig redusert etter åpningen av miljøgata. Ønske om Storgata som gågate er sterk i mange miljøer samtidig som næringslivet langs gata er skeptisk. En samlet vurdering tilsier at Storgata videreføres som miljøgata i den form den har i dag. Det kan på sikt bli aktuelt å foreta en revurdering av møbleringen i Storgata der grønnstrukturdraget blir sterkere framhevet. Reduksjon av langtidsparkering og envegsregulering vil også bli vurderingstema.

Bilagor

Kvarteret Veiberg - från sluten innergård till öppen mötesplats
examensarbete av Lisa Therell

Universell utforming

Ullensaker kommune er en av 16 pilotkommuner for universell utforming. Ved opparbeidelse av byrom og gater vil universell utforming være en premiss som legges inn i planleggingen og som også utgjør en del av byrommets estetiske kvalitet. Jessheim skal utvikles til en by som er tilgjengelig og møteplasser og uterom skal utformes for alle. Kommunen vil ta ansvar for egne prosjekter og tilby veiledning til eksterne aktører. Dette betyr at alle prosjekt i byen kan bli vurdert med hensyn til tilgjengelighet, også bygninger hvor kravet ikke er hjemlet i loven.

Sykelbyen Jessheim

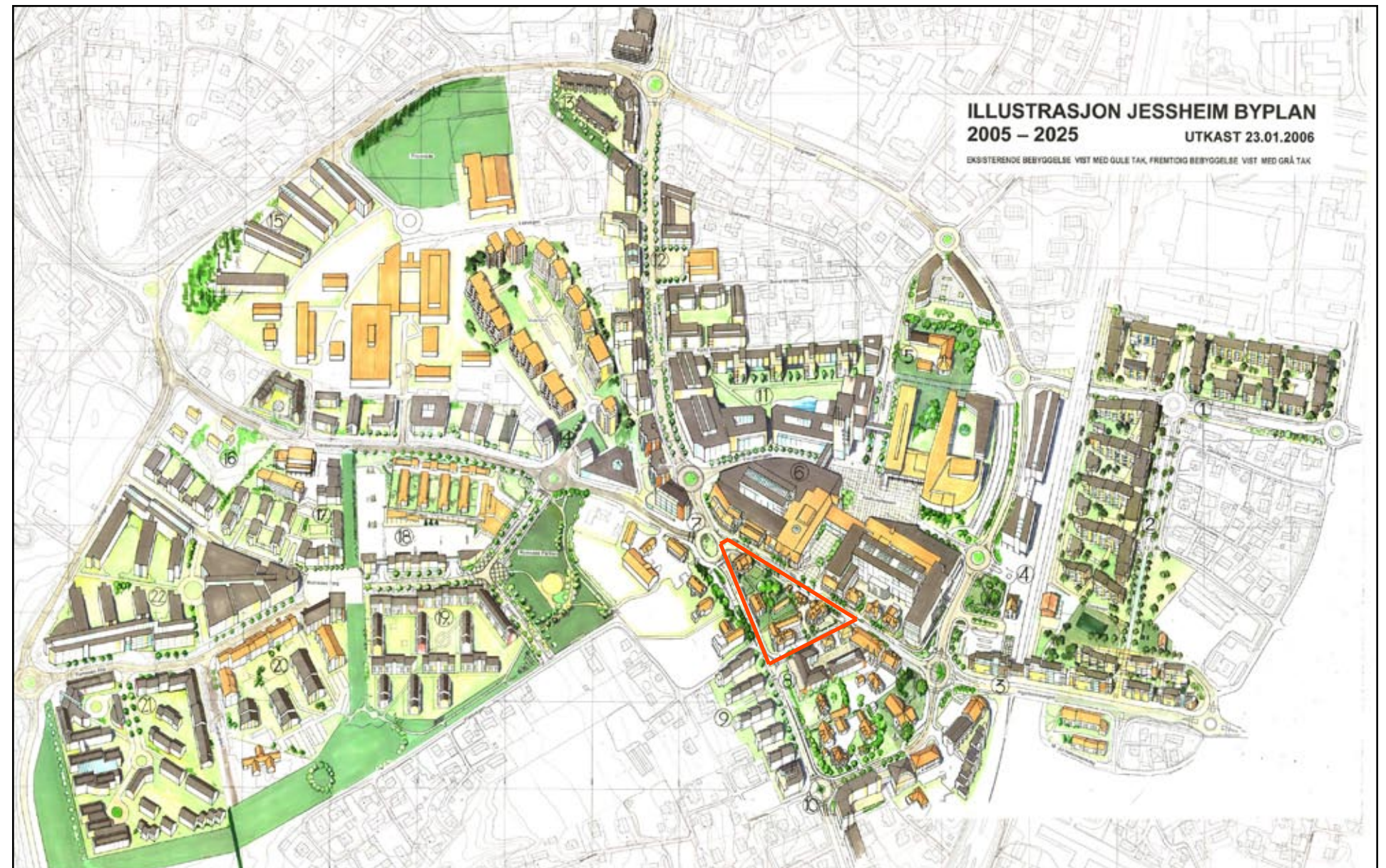
Jessheim er som ett av tre tettsteder i Akershus valgt ut som sykkelby i samarbeid med vegvesenet – Region Øst. Det skal investeres inntil 5 mill kr på tiltak over 3 år som styrker sykkelbruken i tettstedet. Kommunens egenandel i samme periode er 2 mill kr.

Parkering og varetransport

Parkeringsmulighetene bør være slik at uansett hvilken retning man kommer fra og inn mot Jessheim, skal man møte gode parkeringsmuligheter slik at trafikken i sentrum reduseres i størst mulig grad. Jessheim har i dag mer enn 1600 parkeringsplasser hvorav 200 er i parkeringshus/-kjeller. Det er behov for ca 400 nye plasser i hus lokalisert ved Storsenteret, Rådhuskvartalet (Ormen Lange) og nord for jernbanestasjonen samt i området ved Romsaas.

Parkering

PBL §20-4, 2. ledd b. Parkeringsanlegg skal ikke dominere byrommet og gatebildet, men fortrinnsvis plasseres i kjellere/egne bygg. Nødvendige anlegg på markplan skal plasseres tilbaketrukket, fortrinnsvis bak bebyggelsen. Oppstillingsplasser for sykler og motorsykler avsettes på egen tomt eller på fellesarealer for flere tomter.

Framtidsbild över Jessheim år 2025. Befintliga hus är markerade med orange tak, planerad bebyggelse är markerad med grå tak.

Bilagor

Kvarteret Veiberg - från sluten innergård till öppen mötesplats
examensarbete av Lisa Therell

Bilaga 2.

Bilder av modellen

Modellen från ovan.

Bilagor

Kvarteret Veiberg - från sluten innergård till öppen mötesplats
examensarbete av Lisa Therell

Kulturparken

Kulturparken

Vy över kvarteret, kulturparken i mitten

Bilagor

Kvarteret Veiberg - från sluten innergård till öppen mötesplats
examensarbete av Lisa Therell

Fruktlunden

Fruktlunden

Hjulet

Vy över kvarteret. Hjulet i mitten

Bilagor

Kvarteret Veiberg - från sluten innergård till öppen mötesplats
examensarbete av Lisa Therell